

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1876.

18:e Årg.

1:a häft.

Innehåll:

	Sid.
1. Om flickors uppfostran. Af <i>R. von Koch</i>	1.
2. Om den fornnordiska literaturen. Af <i>—th—</i> . Forts.....	40.
3. Återblick på det förflutna året. Poem af <i>—ra</i>	52.
4. Boköfversigt Af <i>E—N</i>	55.
5. Ur vår dagbok	62.

STOCKHOLM,
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

1876

TIDSKRIFT FÖR HEMMET

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

ADERTONDE ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

Om flickors uppfostran. *)

Hvilket mål bör uppställas för flickors uppfostran?

Huru böra, för uppnående af detta mål, hem och skola samverka?

Och huru bör skolan vara organiserad?

Cette égalité de droits entre l'homme et la femme, bien admise, bien reconnue, est le signe même d'une civilisation achevée. — — — — —

On accuse l'esprit des femmes d'être frivole; c'est l'éducation qu'on leur donne qui est frivole, mais leur esprit ne l'est point. Il est un heureux mélange de bon sens et d'enthousiasme.

JULES SIMON: *L'École.*

I allmänhet medgifves numera, att qvinnan är berättigad till åtnjutande af samma förmåner som mannen i afseende på intellektuel bildning. Det finnes två argumenter, som verksammast hafva bidragit att åstadkomma denna förändring i åsigtterna till förmån för qvinnan. Det ena är, att qvinnan, i likhet med mannen skapad med en odödlig ande, bör erhålla samma tillfälle som han, att tillfredsställa denna sin andes längtan efter kunskaper, ljus och sanning. Det andra skälet har Tennyson sålunda uttryckt:

For woman's cause is man's; they rise or sink
Together, dwarfed or godlike, bond or free.
For she that out of Lethe scales with man
The shining steps of Nature, shares with man
His nights, his days, moves with him to one goal,

*) Afhandling, som bland 17 inkomna täflingskrifter belönats med det pris af 500 Kronor, som blifvit af enskild person utfäst för besvarandet af de trenne frågor, som utgöra afhandlingens rubriker.

Stays all the fair young planet in her hands —
 If she be small, slight statured, miserable,
 How shall men grow? *)

Skalden har kastat ett poetiskt skimmer öfver den onekligen till en viss grad egoistiska beräkning, som ligger till grund för detta sednare skäl. Men det finnes dock en djup sanning deruti, och detta skäl öfvertygar mången, som är oemottaglig för det förstnämnda.

I.

Hvilket mål bör uppställas för flickors uppfostran?

All qvinlig uppfostran bör i första hand hafva det allmänna målet att utveckla qvinnan till att blifva en god och ädel meniska; och detta helt och hållet oberoende af den ställning, i hvilken hon möjligen kan komma till mannen. Qvinnan får icke betraktas såsom ett bihang till mannen. Hon får ej sägas hafva någon bestämd uppgift utom den, att förädlas, att utvecklas till mera likhet med Gud sådan Han blifvit oss uppenbarad genom Jesus Kristus. Man hör ofta det uttrycket nyttjas, att qvinnans bestämmelse är att blifva maka och mor, samt att hela hennes uppfostran bör deråt riktas. Men detta beror på en oriktig uppfattning af saken. Det är sannt, att den nyss nämnda är en den största uppgift som en qvinna kan få sig förelagd. Men det är lika så sannt, att de fleste män blifva makar och fäder, och man har det oaktadt aldrig hört sägas, att gossar böra uppfostras till äkta män och

*)

Ja, qvinnans sak är mannens.

Stiger eller sjunker hon,

Han gör det ock; han blir en dverg,

En gud, på samma gång som hon.

Ty hon, som vandrar vid hans sida

Hvart steg af lifvets väg, som delar

Hans dag, hans natt, har samma mål,

Och af hvars hand den unga stjernan ledes —

Om hon är ömklig, småväxt, värd förakt,

Hvad blifva männen?

fäder. Till goda och dugliga menniskor, heter det, böra de uppfostras, så blifva de nog goda män och fäder. Detta är sannt; men det är, *mutatis mutandis*, likaså sannt om flickor som om gossar. Först och främst goda och ädla menniskor. Sådant är det allmänna uttrycket för all uppfostrans mål.

Men skall då intet afseende fästas vid de båda könens olikheter? Skall man vid uppfostran icke alls ihågkomma att de i regeln hafva uti lifvet väsentligen olika sysselsättningar och uppgifter? Jo visserligen. Blott icke så, att kvinnans uppfostran endast riktas åt det målet att vara ett bihang till mannen, att vara *hans* sällskap, uppfostra *hans* barn, se efter *hans* hushåll, göra *honom* lifvet angenämt. Ty om denna föreställning, att hon i allt egentligen är till för mannens skuld, ingår i den kvinnliga uppfostran, så skall den hafva till ovilkorlig följd, att kvinnan småningom börjar glömma, att hon står fri och själfständig och med fullt ansvar som menniska inför Gud; hon vänjer sig att betrakta mannen såsom den der egentligen har detta ansvar, medan hennes åliggande deremot är att hjälpa honom; mannen kommer likasom att stå emellan henne och Gud. Genom en sådan föreställning skulle kvinnan förnedra sig sjelf, i det hon afstode från sin jemnbördiga plats vid mannens sida, och — hvad hon måhända med förundran skulle höra sig anklagas för — hon skulle småningom äfven förnedra mannen. Ty ingen man kan länge betrakta kvinnan som ett lägre väsen, skapadt hufvudsakligen för hans nytta och nöje, utan att derigenom blifva till sin sedliga ståndpunkt förnedrad.

Detta om den allmänna grundsatsen för flickors uppfostran och dess mål.

I afseende på bestämmandet af målet för deras framtida verksamhet, torde samma grundsats böra gälla för flickor som för gossar. Och hvilken är då, i detta afseende, den rätta grundsatsen att följa vid gossars uppfostran?

Det är den, att näst efter att vara en god människa (och ganska nära dermed förenadt) står det, att vara en duglig människa, en nyttig människa. Huru skall man då blifva en duglig och nyttig människa? Genom att man får fritt utveckla det anlag, som är mest framstående, så att man i något hänseende kan uppnå en högre grad af skicklighet än uti andra. Det är ej nödvändigt att i det fallet öfverträffa alla andra; man måste blott öfverträffa sig sjelf, vid jemförelse med ens förmåga i öfriga riktningar.

Såsom allmän regel kan antagas att ingen blir verkligt duglig — uthållande duglig — i det som ej särskildt intresserar honom, i det för hvilket han icke har särskilda anlag. Men nästan hvar och en utan undantag har något anlag som kan utvecklas och åstadkomma duglighet och förmåga. Må man blott rikta uppmärksamheten deråt och det skall förr eller sednare gifva sig tillkänna. Så fort detta med tillförlitliga tecken skett, bör anlaget omhuldas, utvecklas och på allt sätt uppmuntras.

På sådant sätt bildas dugliga människor, vare sig på tankens eller det praktiska lifvets område. Och man behöfver ej frukta, att denna principers tillämpning skall åstadkomma ensidigt utvecklade, sneda monstrositeter. En sådan fruktan har af erfarenheten bevisats vara aldeles ogrundad. Alla kunskaper, alla skickligheter, hänga nämligen så förunderligt tillsammans, att man omöjligen med ifver och lust kan sysselsätta sig med den ena grenen deraf utan att rent af nästan tvingas taga fatt på den dermed sammanvuxna. Det är en gammal erfarenhet, att de som äro synnerligen skickliga uti något särskilt ämne vanligen veta ganska mycket äfven om andra ämnen, ja man kan vara öfvertygad att de veta mera derom än sådana som, utaf att hafva fått någon särskild fallenhet uppodlad, i stället erhållit en flack bildning, lika mycket eller lika litet i allt.

Jag är nu böjd för att tro att denna här ofvan angifna grundsats äfven är den rätta för flickor. Och den är tillika lättare

att tillämpa för flickor än för gossar, då den af examensfordringarne nödvändigt följande flacka bildningen ej behöfver utöfva sin olyckliga inverkan på den qvinliga delen af släktet. Examensväsendet behöfver ej utöfva detta skadliga inflytande på flickorna som det hotar att göra på gossarna, nämligen att utsläcka eller qväfva hvarje framfusigt anlag, för att årligen leverera så och så många hundra unga medelmåttiga män, alla stöpta uti samma form och af hvilka ingen enda i något ämne vet mera än hvad alla de andra veta ungefär lika bra som han.

Jag upprepar det, vid undervisning af flickor (som endast undantagsvis behöfva taga embetsexamen) kunde grundsatsen om anlagens fria utveckling fullt tillämpas och allmänna regeln för flickors intellektuella uppfostran uttryckas i följande ord:

Gif de naturliga anlagen fritt tillfälle och all möjlig uppmuntran att utveckla sig till sin bestämmelse, så att dels utmärkta specialkunskaper och dermed följande duglighet så ofta som möjligt uppnås, dels äfven sjelfva arbetet blir förenadt med glädje och njutning.

Jag tror ej, att ringaste farhåga behöfver hysas därför, att flickor genom denna frihet skulle erhålla en för deras kön mindre lämplig, kanske oqvinlig uppfostran. Tvingas ej naturen, så åstadkommer hon sällan något abnormt eller onaturligt. Lemnad full frihet, skulle hennes lagar taga ut sin rätt och långt färre exempel på flickor med förvänd uppfostran eller lösslitna band förekomma, än som nu är fallet. Det är ej sannolikt, att de kunskapsområden, hvilka enligt regeln tillhöra männen, mera än nu skulle af qvinnor inkräktas. Men äfven om så hände, låge ingen fara deri, långt derifrån; ty qvinnans särskilda fallenheter hafva i flera af vetandets områden ett utmärkt tillfälle att göra sig gällande. Och deremot skulle en säker följd af friheten blifva, att icke som nu en mängd flickor, hvilka ej hafva ringaste lust dertill, tvingas till studier, i stället för att få vända sig till praktiska sysselsättningar och yrken, der de så väl be-

höfvas. Ty lika väl som ynglingen bör hafva frihet att lemna boken och taga till arbetet, bör denna frihet äfven förunnas flickan. Man får på detta sätt *duglighet*, som är något vida bättre än den så mycket beprisade "bildningen"; ty *duglighet* medför alltid en viss grad af bildning, hvaremot det som så ofta kallas bildning alls icke nödvändigt medför den ringaste grad af *duglighet*.

Det är ett misstag om man tror, att lika mycken bokkuns-
skap är nödvändig för alla. Mången är så skapad att en längre
tids fortsatt läsning för honom är till ingen nytta. Boken före-
faller honom tråkig, han längtar efter arbetet. Låt honom då
få arbeta. Ganska troligt är, att han förr eller sednare åter
tar till boken, om ej af annat skäl, så för att inhemta nya
kunskaper om sitt arbetes bättre skötande. När han då finner
hvad han sökte, så skall han ej undgå att blifva intagen af den
rikedom som öppnar sig för hans blick uti dessa böcker, hvilkas
nytta han förut ej förstod. Han får då lust att läsa vidare
och blir allt mer och mer kunnig äfven i andra ämnen. På
detta sätt blir han småningom en bildad man, och han har der-
vid gått tillväga på det rätta sättet. Ty han har nyttjat böc-
kerna som en brunn, ur hvilken han drack när han törstade.
Det är så de böra nyttjas.

I allmänhet lägger man ej nog vikt på den sanningen (ehuru
så ofta upprepad) att bokkuns-
skap i och för sig icke är af
något värde, om den icke utöfvar något positivt inflytande, till
gagn för den som är i besittning deraf.

Kunskaper kunna nämligen vara nyttiga på trenne olika
sätt: för det första genom den utveckling och öfning som tanke-
förmåga och minne vid deras inhemtande erhålla; för det andra
genom den praktiska tillämpning de kunna hafva på lifvets
sysselsättningar; för det tredje genom den hjertats och karak-
terens utveckling som kunskaper, då de blifvit på rätt sätt in-
hemtade och vederbörligen smälta, alltid medföra. Men såsom

endast en död massa af lärdom hafva de föga eller alls intet värde. —

Jag har uttalat den åsigt, att det allmänna målet för flickors uppfostran bör vara detsamma som för gossars. Men dermed är ej sagdt, att allting dervid bör tillgå på samma sätt för bådadera, eller att deras undervisning bör vara alldeles enahanda. "L'égalité, en matière d'éducation, ne consiste pas à leur donner la même éducation, mais à leur en donner autant" (Jules Simon: l'École).

Och "uppfostran" är ej liktydig med "undervisning" (i bokliga kunskaper), fastän orden ofta nyttjas om hvarandra och begreppen lika ofta förblandas. Uppfostran innefattar uti sig undervisning, som återigen endast är ett af de många medlen att bibringa uppfostran. Hjerta, förstånd och karakter måste alla uppfostras, äfvensom kroppen så skötas att han, med det förunderliga sammanhang och beroende som finnes emellan de begge beståndsdelarna af vår natur, ej förstör eller nedtynger anden. Så vidsträckt betydelse har ordet uppfostran.

Hjertats och karakterens utveckling kan, om man så vill, benämnas den moraliska delen af uppfostran och förståndets den intellektuela delen deraf. Men hjertat och karakteren hafva dock väsentligen olika områden. Till hjertat hör känslan, lifsvärmen, ödmjukheten, kärleken, beundran för allt skönt och godt, äfvensom religionen torde i hjertat hafva sitt egentliga säte och sin fastaste rot.

Till karakterens uppfostran räknas viljans stärkande till det goda, dess lydiga böjande under det rätta, omdömet's mognad, förvärfvande af ihärdighet, sjelfständighet, fasthet, ordentlighet, flit, tålmod, sjelfbeherrskning och en mängd andra egen-skaper. Allt detta hör till hjertats och karakterens utveckling eller till den moraliska delen af uppfostran och är likaså nödvändigt för qvinnan som för mannen.

Förståndets uppfostran är den intellektuella delen af människans utveckling. Härvid har undervisningen eller läsningen en stor uppgift och rätt använd utvecklar densamma förståndet högst betydligt. Men förståndet söker näring från en mängd andra källor än från böcker; ja, äfven i saknad deraf behöfver det alls icke förtvifla, utan är i stånd att uppnå en högst förvånande grad af utbildning och skärpa. Lifvets och naturens skola är nämligen, då hon flitigt och med vaket öga besökes, fullt ut lika utvecklande som de yppersta pedagogiska inrättningar och har i vissa fall företräden framför desamma. Skada blott att undervisningen uti denna stora skola under barndomen endast alltför litet går hand i hand med inhemtandet af bok-kunskaper. Men å andra sidan är det icke blott förståndet som kunskapen utvecklar. Den har äfven andra uppgifter vid sitt deltagande uti uppfostran. En mängd kunskapsgränar äro af den art att både hjertat och karakteren af dem kunna erhålla stort och varaktigt gagn.

En flicka bör således erhålla så mycket kunskaper som möjligt, dels för det inflytande de utöfva på hennes moraliska uppfostran, dels äfven för den utveckling hennes förstånd deraf har att vinna

Men nu uppstår den frågan, huru mycken tid en flicka får gifva åt kunskapers förvärfvande? Kan man säga, att hon bör få nedlägga lika mycket arbete derpå som t. ex. hennes bror? Ja, utan tvifvel. Under samma omständigheter har hon samma icke blott rätt utan pligt dertill som han.

Förhållandet är att uti vårt land ett stort flertal af den bildade samhällsklassens ynglingar hafva embetsmannaexamen till mål för sina studier. Härigenom blir då vanligen gränsen bestämd för omfånget af deras kunskaper. I de få fall, der den unga qvinnan har ett bestämdt yrke eller embete till mål för sitt sträfvande, blir sannolikt förhållandet för henne enahanda. Men om hon det icke har, och om hon är till sina om-

ständigheter oberoende, hvilket mål böra hennes studier då afse? Samma mål som den unge mannens, hvars omständigheter äro sådana, att han för sitt uppehälle intet yrke eller vinstgifvande sysselsättning behöfver. Och hvilket är detta mål? Att förvärfva sig så mycket vetande, som tiden möjligen medgifver, dels för att förr eller sednare kunna gagna dermed, dels och i andra hand för det förädlade nöje som kunskapers förvärfvande skänker.

Så mycket som tiden möjligen medgifver! Hvad menas dermed? Har då t. ex. en rik ung qvinna någonting annat och bättre att göra, än att skaffa sig kunskaper? Ja visserligen har hon det. Först och främst har hon sina närmaste, mot hvilka hon skall uppfylla alla släktskapens och vänskapens pligter. Och för det andra, finnes det icke någon flicka, rik eller fattig, af hvilken icke någonting nyttigt kan åstadkommas, om än intet yrke af henne bedrifves.

För att nu afgöra, hvartåt en sådan flickas studier företrädesvis böra riktas, hafva hennes föräldrar, närmaste eller ock hon sjelf att göra sig dessa frågor: 1. hvilka pligter kommer denna unga flicka sannolikt att få i lifvet, och 2. hvad nytta skulle hon bredvid sina egentliga pligter kunna göra?

Svaret på dessa frågor är det som bestämmer icke blott hvartåt hennes studier böra riktas, det bestämmer äfven målet (i inskränkt bemärkelse) för hela hennes uppfostran.

Målet för uppfostran! Detta uttryck vilseleder så ofta, huru man än söker att hålla sig qvar vid den rätta föreställningen derom. Man kommer så lätt att tänka sig, först en lång, lång tid, möjligen tredjedelen af lefnadslängden, under hvilken man håller på att göras i ordning till någonting, hvilket man sedermera i ett nu är färdig att taga itu med, nämligen då ens uppfostran är slutad! Under tjuugu år håller man på med att (genom läsning hufvudsakligast) bereda sig till att lefva, lära sig att arbeta, och så — är man färdig; så skall man börja

lefva, börja arbeta. Under tjugu års tid är man sysselsatt med en enda person i hela världen, sitt eget jag, och sedan skall man börja verka och lefva för andra! Huru skall det tillgå?

Jag tror icke, att det tjenar till någonting att uppställa vore det ett aldrig så högt mål för uppfostran, om man ej i tid, det vill säga tidigt, börjar tillämpa och utföra sina vackra teorier. Det är ej nog att säga, att när barnet slutat sina studier, sin skolgång, skall det börja ett skönt lif af verksamhet för det allmänna, af nytta för andra, af sjelfuppostring. Detta sköna lif måste börjas *nu*, redan nu måste barnet begynna med det, som under hela dess jordelif sedermera skall blifva dess skönaste uppgift, att göra något för andra, att glömma sig sjelf i tanke på den som behöfver dess hjälp.

Här är ej fråga om någon öfverdrift; det är icke meningen att genom stark "drifning" framtvinga förtidiga blomster ur en konstlad känsla af lifvets ansvar och pligter. Förståndigt och varsamt bör denna ömtåliga angelägenhet skötas. Men det är ej rätt, att unga menniskor få lefva en stor del af sitt lif, länge efter det medvetandet om pligt, ansvarighet och lifvets ändamål kunde varit väckt i deras inre, utan att med en handling, knappast med ett ord hafva visat sig ega kännedom derom, att de icke äro till allenast för sig sjelfva.

Jag erkänner, att jag härvid tänkt mest på gossar, gossar af den bildade klassen. De första aderton eller tjugu åren af deras lif äro som regel den mest egoistiska tillvaro man gerna kan tänka sig. Det begäres intet af dem, utom det att de skola vara flitiga i skolan och hafva god matlust när de komma hem. Äro de dertill aktsamma om sina kläder, så är det utmärkt snällt af dem. (Att sätta i fråga, att en gosse skulle laga sina sönderrifna kläder, vore naturligtvis någonting oerhördt). Allt göres *för* dem; intet *af* dem. Så taga de sin mogenhetsexamen. Hurudana äro de då? Hvad duga de till? Hvad skulle de göra, om deras föräldrar fölle ifrån och lemnade dem utan

tillgångar? Svälta ihjel eller taga värfning som soldater (om deras kropp ej vore alltför vanskött och klen till detta sednare)? De hafva icke lärt sig något, hvarmed de skulle kunna förtjena en dags uppehälle. Och så måste det ju vara. De hafva aldrig i hela sitt lif gjort någonting annat än läst, aldrig förrättat ett enda nyttigt arbete. De äro, i allt hvad det praktiska lifvet angår, såsom oerfarna barn.

Fullt ut så illa står det lyckligtvis icke till med våra flickors uppfostran. I hemmen få de vanligen lära sig ett och annat, som kan vara af framtida praktisk nytta, de hafva ofta den ovärderliga förmånen att vara sina föräldrar och bröder till någon liten hjälp. Men det är att befara, att i samma mån som de rättmätiga anspråken på flickors bokliga kunskaper mer och mer stegras, komma äfven de att gå miste om denna förmån. Det är endast till följd af en orättvisa som de hittills egt den. När nu denna orättvisa blir godtgjord, derigenom att åt flickorna gifves samma tillfälle till skolbildning som åt gossarna, så blir äfven deras tid för mycket upptagen af läsning, för att de skulle kunna medhinna något praktiskt arbete. Det heter alltid nu, när fråga är att få någon hjälp af en af gossarna "Åh nej! han stackare! han har inte tid; han har ju sina lexor!" Så kommer det nog snart att heta äfven om flickorna.

Betyder detta, att jag skulle vilja neka flickor samma bildning som gossar, att jag skulle vilja börja ett reaktionärt arbete emot den allt mer och mer vägvinnande åsigten om gossars och flickors likställighet i fråga om bildningstillfällen? Bort det! Men låtom oss icke, i den lofvärda afsigten att godtgöra en orättvisa, tillfoga äfven våra döttrar samma skada som vi förut redan gjort våra söner, och hvilken skada måhända är värre än den som orättvisan åstadkom. Bättre då fortfara med denna, med orättvisan. Men aldrig bäst är, att låta bådadera, både söner och döttrar, komma i åtnjutande af den förmånen, att den enda riktiga uppfostringsmetoden på dem tillämpas, som består

deruti, att praktiskt arbete och teoretiskt studium alltjemt gå hand i hand, under barndomen, i ungdomen, genom hela lifvet, så att "ingen del af lefnaden uteslutande är egnad åt studier, ingen uteslutande åt praktiskt arbete" (Siljeström.)

Uppfostran fortfar genom hela lifvet. Detta erkännes ofta uti ord, men kommer sällan till utförande. Ty om det rätt erkändes, så vore ej denna onaturliga delning möjlig: först en lång tid af endast läsning, läsning så att man blir sjuk vid blotta åsynen af boken, och sedan hela långa lifvet utan någon läsning alls, antingen emedan ingen tid gifves dertill, sedan förut så lång tid gått förlorad utan något arbete, att man nu måste feberaktigt återeröfra det förlorade, eller emedan ledan vid boken fortfar att qvarsitta genom hela lifvet. Erkände man, så att det ledde till något verkligt resultat, att uppfostran fortfar genom hela lifvet och består uti både arbete, läsning och yttre omständigheters inverkan, så skulle man inse, att intet rimligt skäl finnes, hvarföre uppfostran under de tjugu första åren skall ordnas helt och hållet olika med den som fortgår under den återstående delen af lifvet.

Här hafva återigen flickor en fördel framför gossar, och återigen genom frånvaron af examenstvangen. Ty på flickor tynger icke samma nödvändighet som på gossar, att vid en gifven ålder hafva genomgått en viss examen, vid äfventyr att eljest komma långt efter på embetsmannabanan samt dessutom behöfva skämmas för att vara på "efterkälken". Man kan förstå, att detta skäl verkar på föräldrar i afseende på deras söner, äfven då de inse sanningen af hvad här ofvan blifvit sagdt. De säga: "ja, det är sannt, vår son är förskräckligt opraktisk, tafatt; han kan ingenting annat än läsa; men han skall blifva embetsman, och han har knappt nog hunnit med ändå; det är tråkigt, men det kan ej hjälpas". Men denna ursäkt kan aldrig antagas såsom giltig, när fråga är om en flicka. Om henne åtminstone kan det icke sägas, att det är nödvändigt,

att hon framkommer till aderton års ålder som en snedvuxen monstrositet, halfva hennes natur utvecklad, den andra i dvala, opraktisk och oduglig, men full af boklig lärdom.

Ingen finnes väl, som ej gerna ville för sin dotter vid qvinnöalderns inträde afstå halfva kvantiteten lärdom, om den vore ersatt genom god praktisk erfarenhet, klokhet och duglighet. Och märk väl! — ty detta kan ej nog ofta upprepas — hon skall ej då sluta upp med att bilda sig, hon skall fortfara dermed likasom förut, hand i hand med sina arbeten, vare sig att hon är gift eller ogift; och vid trettio års ålder skall hon vara en mera harmoniskt utvecklad qvinna, skall hon hafva inhemtat af både teoretisk kunskap och praktisk skicklighet långt mera (af sådant som passar väl ihop och derföre är ömsesidigt gagneligt) än om hon först läst i tjugu år och sedan försökt att praktisera uti tio. Ja, försökt! — ty hon kunde det icke med framgång, det vore sannolikt för sent att blifva praktiskt duglig vid den åldern.

Böcker skola vara som en vattenkälla för den som arbetar och törstar efter kunskap. En dryck och sedan arbete, så åter en dryck. I fråga om vatten för kroppens törst kan man ju icke säga: "drick nu för flera år, ty sedan får du arbeta utan vatten". Det svaras: "törsten kommer med arbetet; jag kan ej nu dricka en gång för alla; för hvarje dag måste jag finna vägen till källan". Så är det äfven med läsning och arbete. —

En ytterst viktig omständighet återstår att vidröra: det finnes en sak så nödvändig vid all uppfostran, så mer än allt annat viktig att hafva i sigte såsom uppfostrans mål, att hela arbetet är fäfanget, hela resultatet af mångårigt sträfvande värdelöst, hela den till utseendet ståtliga byggnaden uppförd på lös sand, om ej den grundsats varit tillämpad vid uppfostringsarbetet, som jag nu går att omnämna.

Den består uti, att *uppfostra till frihet*, till att kunna rätt använda friheten.

Föräldrar äro glada och stolta, då deras lilla barn har lärt sig att "stå lull". Ack att de fortsatte dermed äfven framgent. Men tyvärr tycka de ofta sedermera om, att barnet lutar sig mot dem och ej står allena.

Att "stå lull" i alla möjliga afseenden, det är helt enkelt uppfostrans mål. Den religiösa öfvertygelsen, viljan, omdömet, smaken — allt skall läras att "stå lull".

Att uppfostra så, att den unga sedan sjelf kan fortsätta sin uppfostran, utan att hjälplös se sig om efter mentorn; att undervisa så, att hon kan fortgå och lära sig sjelf; att råda så, att hon kan alltmera undvara råd; att stödja så, att hon ej mera behöfver stöd; att varna så, att varningen blir öfverflödig; att bilda hennes omdöme så, att det alltmera sällan tar miste; att straffa så, att straff ej mer behöfves; att stadga hennes religiösa tro så, att den står fast, hvilken vind som än blåser; att öfva hennes rättskänsla och samvete så, att de arbeta utan yttre påminnelse; kort sagdt, att i allt göra sig sjelfva så umbärliga som möjligt (utom för hennes hjerta), det bör vara föräldrars och lärares högsta mål och sträfvan.

Den som stödjer sitt barn så, att när stödet borttages, barnet faller omkull, har illa skött sin pligt.

Hvad skulle man säga om föräldrar, som vant sitt sjuka barn att begagna kryckor intill en viss ålder och som vid denna ålder på en gång borttog kryckorna och läte barnet gå ut på vandring i lifvet dem förutan? Och dock är detta hvad så många föräldrar i missförstådd välmening göra, då de följa, råda, stödja sina barn vid hvarje steg i lifvet och bestämma allt som rör dem, så att barnen hvarken hafva vilja, omdöme, sjelfständighet, afgjord smak eller någon annan egenskap, som hjälper dem att stå och gå för sig sjelfva, utan hafva med ett ord, moraliska kryckor. Och sedan kommer den dag, då föräldrarne ej längre kunna följa dem; deras uppfostran är färdig, som det heter; de måste ut i verlden. Huru går det då? Antingen går

det rent af illa, de falla omkull och blifva hjälplöst liggande; eller ock råka de i händerna på någon som välvilligt tager dem om hand — de förblifva barn under hela sin lifstid, rön som drifvas hit och dit af vinden.

Och härvidlag är faran för flickor (af den bildade klassen) större än för gossar. Ty flickor åtnjuta ej så mycken frihet som deras bröder. Det är ej lämpligt och är ej heller bruket, att flickor få på lediga stunder gå omkring hvar dem lyster, såsom vanligen fallet är med gossar. Och uti hemmet underkastas de vanligen en mycket oafåtligare eftersyn, sysselsättas enligt modrens åsigter och hafva färre tillfällen att fritt utveckla sig och lära känna lifvet än deras bröder. Ja, ofta är det just de i vissa fall mest öfverlägsna mödrar, som utöfva det skadligaste inflytandet på sina döttrar i detta afseende. Det är ej lätt, när man är öfverlägsen, att låta sin öfverlägsenhet hvila, att ej utöfva ständigt inflytande på sin omgifning, på sina barn. Dertill fordras stor sjelfbeherrskning. Ingen fallenhet är mera allmän hos menniskonaturen än den att vilja beherrska andra. Man ser derföre ganska ofta utmärkta qvinnor, hvilkas döttrar ingalunda hafva så mycken karakter som man trodde sig hafva kunnat vänta. Modren har utöfvat ett öfverskyggande inflytande, likasom ett alltför lummigt, stort träd gör på det som växer derunder. Himlens vindar hafva ej fått fritt spela derpå, solens värme icke tränga dit ner.

Må man nu tänka sig en ung flicka, uppfostrad af en sådan mor, en mor, utmärkt i allt, utom att hon ej förstod frihetens välsignelserika inverkan; en mor, så hängifven sina pligter och sina barn, att hon skulle blifva förtviflad om hon visste hvad skada hon hade gjort sin älskade unga dotter, då hon uppfostrade henne så att säga utan moralisk ryggrad. Må man tänka sig denna dotter, vid aderton års ålder gift, flyttad långt ifrån sin utmärkta moder. Denna flicka, som aldrig fått bestämma, hvilken klädning hon skulle begagna, hvilken bok

hon skulle läsa, hvad mönster hon skulle välja för sitt broderi, hon skall nu styra ett hus, vara klok och rådig husfru, uppfostra sina barn och bestämma sitt handlingssätt vid hundrade olika tillfällen hvarje dag!

Jag vet att karakterer finnas, af naturen så starka, att äfven en sådan uppfostran, som den jag nu beskrifvit, icke har kunnat taga bort stålet deri; men de äro undantagen.

Här må nu slutligen i korta ord upprepas hvad som i det föregående blifvit sagdt om målet för flickors uppfostran.

1. Det allmänna målet är, att blifva ädla och goda människor, verkliga kristna i detta ords skönaste och fullaste mening: att söka likna Jesus Kristus.

2. Detta mål bör sökas för kvinnans egen skuld, för hennes odödliga själs skuld, oberoende af den stora nytta hennes utmärkthet kan medföra vare sig för mannen hennes make, eller för de blifvande männen, hennes söner, dem hon skall uppfostra. Hennes uppfostran är ej blott ett medel för andras väl, utan äfven och i första hand medlet för uppnåendet af hennes eget lefnadsmål.

3. För flickor gäller samma grundsats som för gossar, att näst efter andlig förträfflighet och karakterens utbildande kommer duglighet som uppfostrans mål, och att duglighet i främsta rummet åstadkommes genom de naturliga anlagens fria utveckling till möjligast högsta fullkomlighet.

4. Studier få icke i och för sig anses såsom ett mål, utan såsom ett medel till uppfostran, en del af densamma.

5. Den långt viktigaste delen af karakterens uppfostran sker icke genom böcker, utan hufvudsakligast genom och uti hvad här blifvit kalladt lifvets stora skola.

6. Så tidigt som möjligt böra läsning och praktiskt arbete gå hand i hand, till ömsesidig nytta för hvarandra.

7. Man bör så uppfostra, att uppfostraren blir öfverflödig; man bör lära frihetens rätta bruk och ständigt tillämpa den grundsats som ligger uti orden: "la liberté rend fidèle".

8. Härtill bör läggas, att den odödlige anden skall utvecklas till sin bestämmelse, men med ständigt aktgifvande derpå, att Gud äfven skapat kroppen, och att det derföre är lika orätt att vansköta honom som anden. Gud har så anordnat, att om kroppen blir sjuk, anden deraf lider, och kroppen är ej ett uselt, föraktligt redskap, som skall undertryckas och förtrampas, utan tvärtom den heliga andas tempel, hvarföre han bör vördas, vårdas, hållas frisk, kraftig och helig.

"En sund själ uti en sund kropp" är målet för flickors uppfostran, liksom för all uppfostran.

II.

Huru böra, för uppnående af detta mål, hem och skola samverka?

Mycket har blifvit sagdt om samverkan mellan hemmet och skolan. De fleste äro ense om att en sådan vore önskvärd, men huru densamma skall åvägabringas, är långt ifrån afgjort. Man har föreslagit, att föräldrarne skulle genom flitiga besök i skolan öfvervaka och följa sina barns undervisning. Å andra sidan tror en och annan, att lärarne kunde åtaga sig ett visst antal af skolans flickor, hvilka han (eller hon) äfven i deras hem och öfriga lif skulle följa med vaksamhet och eftersyn.

Tydligt är, att begge dessa förslag vid tillämpningen medföra så stora svårigheter och obehag, att de derföre knappast äro antagliga. Det är dessutom ganska ovisst huruvida de skulle uppfylla sin bestämmelse, äfven om de kunde utföras.

Jag vågar uttrycka den åsigten att, vid hvad gemensamt arbete som helst, den bästa samverkan består deruti, att hvar och en noggrannt och väl sköter det som hör till hans om-

råde. Arbetets fortgång befordras icke deraf, att af de samverkande den ene ständigt upptager sin tid med att efterse huru den andre bär sig åt och om hans arbete väl skötes, utan fastmer derigenom att hvar och en för sig arbetar flitigt och samvetsgrannt på sitt håll. Först då, när den ene märker att hans eget arbete går sämre eller ej åstadkommer nöjaktigt resultat och han ej kan finna anledningen dertill hos sig sjelf, först då bör han misstänka att felet ligger hos hans medarbetare.

Tillämpa nu detta på ifrågavarande fall. Låt skolan ansvara för sin del, och hemmet för sin, af det gemensamma arbete som kallas uppfostran. Låt dem i troget uppfyllande, hvar och en af sina skilda pligter, sträfva mot det gemensamma målet.

Utan att en sådan bestämd fördelning först eger rum och tillämpas, blir det lifligaste samrådande, det flitigaste besökande och det välvilligaste tillmötesgående, huru förträffliga dessa eljest äro, dock utan någon egentlig frukt.

Men kan då det, som hör till uppfostran, på detta sätt fördelas mellan skolan och hemmet? Jag vågar tro det.

Må man blott fråga sig, hvad skolan i grunden är, hvarföre hon ifrån början uppkommit, och man skall tydligare urskilja hvad som egentligen hör henne till.

Föräldrar kunna icke medhinna allt som hör till deras barns uppfostran. De hafva mångfaldigt arbete af annat slag, såsom att sörja för familjens uppehälle m. m. Äfven om de hade tid dertill, så vore de i allmänhet oförmögna att gifva barnen undervisning, att leda deras studier. Deraf har uppstått behovet af en särskild klass af personer, som gjort till sitt lifs yrke att meddela undervisning. Inom alla samhällen, både hos de gamla folken och i våra tider, har detta behof gjort sig gällande. Uti länder, der s. k. helpensioner begagnas, hafva dessa anstalter, under den tid lärjungarne der vistas, öfvertagit hemmets alla åligganden. Föreståndaren och lärarne äro der i för-

äldrars ställe. Men i vårt land, der dagskolor nästan utslutande äro i bruk, hafva lärarne, strängt taget, endast ett enda åliggande, och det är: ledningen af barnets studier, meddelandet af undervisning.

Vi veta naturligtvis alla, och i det föregående är det sagdt, att sjelfva studierna hafva en ej obetydlig inverkan på karakteren, äfvensom att under deras idkande och det dermed förenade umgänget emellan lärarne och eleverna de förra hafva tillfälle till moralisk inverkan på sina lärjungar. Men detta är så att säga i förbigående och tillfälligtvis. Bibringande af kunskaper är och förblir skolans hufvuduppgift, och utgör hennes andel af det gemensamma arbetet.

Hvad är det då som tillhör hemmets område i fråga om den unga flickans uppfostran?

1. Först och främst den fysiska delen af hennes uppfostran, kroppens eftersyn, helsans vårdande, med allt hvad dertill hör.

2. För det andra den praktiska delen af uppfostran, arbetet i vanlig mening, duglighetens utveckling, hvarpå i det föregående så mycken vikt blifvit lagd.

3. För det tredje den moraliska delen af uppfostran, karakterens bildande.

4. Slutligen och för det fjerde, den religiösa delen af uppfostran.

1. Gamla tiders asketism sökte uti kroppens späkande ett skydd mot syndens frestelser. Uti våra dagar har den fysiska delen af vår natur fått röna mera rättvisa. Men ännu finnas många, som tro det vara förtjenstfullt och dygdigt, att med förakt betrakta och med hårdhet behandla kroppen, som de gerna benämna "den lägre delen af vår natur". De frukta för vällefadens öfverdrift och märka ej, att här, likasom i så mycket annat i naturen, är det lika farligt att gifva kroppen för liten omvårdnad som för mycken. Af beggadera försvagas de andliga

krafterna i lika hög grad och blifva oförmögna att rätt utföra sitt arbete. Vetenskapens ifrigaste forskningar synas vara rigtade åt detta håll, att utröna det underbara sammanhanget mellan det immateriella och det materiella, det andligas beroende af det kroppsliga. Om också dessa forskningar hittills icke gifvit några uti bestämda lagar uttryckta resultater, så är dock tydligt ådagalagdt, att de två delar, hvaraf vår menskliga natur är sammansatt, stå uti ett långt mera inveckladt eller så att säga sammanväfdt förhållande till hvarandra än man förut ofta trott, och att den minsta skada eller vanskötsel, för hvilken den fysiska delen utsättes, genast har sin återverkan på den andliga. En dryck vatten, ett glas vin ger ju åt den utmattade kroppen vederqvickelse och samtidigt dermed åt sinnet den kraft, som höll på att domna bort till följd af kroppens maktlöshet. Vid åsynen häraf påminnes man lätt om den slocknande lågan hos en lampa, som ånyo flammar upp då ny olja påhålles.

När nu detta så förhåller sig, när uti lifvets strid alla våra krafter så väl behöfvas, om vi ej skola duka under för trötthet, frestelse och förtviflan, huru oklokt är det icke, ja än mera, huru orätt, att försumma ett så viktigt vilkor för möjligheten af seger, som helsans (d. v. s. kroppens) omsorgsfulla vårdande. Jag tror att ett drygt ansvar drabbar hvar och en som det gör.

Här har nu hemmet en klar och tydlig pligt att uppfylla uti det med skolan gemensamma arbetet. Efterse den unga flickan på det aldra noggrannaste uti allt som rör hennes helso-tillstånd! Lyd alla helsans lagar vid ordnandet af hennes lefnadssätt! Gif noga akt på alla de tecken, hvarmed naturen ger tillkänna, att någonting börjar blifva eller redan är annorlunda än som det borde vara! Tillse att det starka vin, som kallas studier, ej hålles uti ett käril, för svagt att kunna hålla det; att svärdet icke sliter ut slidan! Gör allt som möjligt är på det att ingenting å kroppens vägnar saknas, som för läsningens

rätta bedrivande erfordras, och hemmet har uppfyllt sin första pligt emot sin syster skolan i deras gemensamma arbete.

2. Frågan om utvecklingen af flickans praktiska duglighet och hennes tillvänjande att ifrån tidiga år arbeta, icke blott på det besväret med henne sjelf må blifva mindre, utan äfven på det hon må lära sig att verka för andra, har i första delen af denna skrift redan blifvit vidrörd. Hemmet finner häri ett nytt åliggande, som ovilkorligen tillhör detsamma. Ingenting hindrar dock skolan, att meddela undervisning uti handarbeten, såvida omständigheterna sådant medgifva och om erfarenheten visar att tillfälle till handarbetens lärande icke i hemmen gifves. Men till hemmets område hör det, som sagdt, ovilkorligen, lik som det äfven lämpar sig mycket bättre till detsamma än till skolan; och om skolan åtager sig denna undervisning, är det endast som en nödhjelp, för att ersätta bristen hos hemmet.

Det är hemmet som skall, förutom allt hvad till handarbeten kan räknas, äfven gifva flickan öfning uti hushållets mångfaldiga sysslor och göromål, samt undervisning uti allt det som kommer att tillhöra qvinnan såsom qvinna, vare sig att hon förblir ogift eller framdeles blir maka och moder. Allt som rör hemmet bör hon hafva kännedom om. Huru hvarje rätt lagas som kommer på bordet, huru ett rum rengöres och städas, en säng bäddas, linne tvättas och strykes, barn skötas och undervisas, sjuklingar vårdas: allt bör flickan ej blott få åse, utan sjelf utföra till dess full skicklighet deruti blifvit vunnit.

En så uppfostrad flicka skall ej blott kunna vara nyttig hvarthelst hon kommer, utan hon skall äfven bevisa, huru orätt de hafva som säga, att om qvinnan erhåller en högre intellektuell bildning skall hon förakta och försumma de pligter, som den svenska qvinnan af ålder känt sig stolt att uppfylla. En sann bildning skall icke lära henne att förakta dessa hemlifvets enkla pligter, utan tvärtom att bättre och med större kärlek uppfylla dem.

Genom att på detta sätt låta uti flickans lif läsningen omvexla med praktiskt arbete bidrager hemmet äfven att hos henne åstadkomma en friskare håg för de bokliga studierna, ty omvexling af arbete är lika god som lek (change of work is as good as play), och uppfyller sin andra pligt vid samverkan med skolan.

3. Ett tredje åliggande som tillhör hemmet är flickans moraliska uppfostran, bildandet af hennes karakter. Det är sannt att uti skolan umgänget med lärare och kamrater, svårigheterna vid läsningen och i några ämnen sjelfva innehållet af böckerna äfven bidraga till karakterens utveckling. Men hufvudsakligast tillhör detta åliggande hemmet.

I hemmet födes och fostras den mäktiga känsla som kallas kärlek, kärleken till föräldrar, syskon och andra de närmaste, som med rätta blifvit kallad kärlekens abcd och hvilken kärlek småningom utvidgar sig till att omfatta Gud och alla menniskor. I hemmet lär flickan sig de första grunderna af den svåra konsten att *lefva*, som dock till slut är så oändligt mycket viktigare än den att läsa. Der lär hon sig att öfvervinna svårigheter och bära motgångar, der bildas hennes omdöme, der stärkes hennes vilja till det goda, der riktas hennes håg, der öfvas hennes tankekraft, hennes vana att klokt råda öfver sig sjelf, hennes iakttagelseförmåga, der får hon sina första tillfällen att göra något för andra, der lär hon sig det ljuftva uti sjelfuppoffring, der är hon lycklig sjelf och sprider lycka och trefnad omkring sig.

Ingen skola i verlden, vore hon än så klokt organiserad, kan åstadkomma allt det, som ett af kärleksrika och upplysta föräldrar styrdt hem har att erbjuda.

Till denna afdelning af hemmets pligter kan äfven räknas en som, vigtig i sig sjelf, blir det ännu mer från synpunkten af samverkan med skolan. Uti hemmet skall kallas till lif detta begär efter utveckling, framsteg, bildning, denna törst efter kunskaper, som uti skolan finner sin tillfredställelse och utan hvil-

ken skolans alla utsäden skola falla uti en otacksam jordmån och bära blott en ringa och fattig skörd. Tonen, andan i hemmet bör vara sådan, att barnet omedvetet ifrån tidigaste åren känner huruledes frivillig okunnighet är föraktlig, stillastående olidligt, materialistiska njutningar låga, sökandet efter kunskaper, ljus och sanning det mest hänryckande af alla sysselsättningar, arbeten eller nöjen. Att få lära sig något bör anses vara ett privilegium, en belöning; att få lära sig läsa innantill betraktas såsom nyckeln till den förtrollade trädgård, som kallas vetande och böcker såsom dyrbara skatteskrin, samt slutligen skolan såsom det lyckliga ställe, der törsten efter vetande kan blifva släckt.

Uti en sådan anda inom hemmet har skolan sin bästa bundsförvandt, på detta sätt samverkar hemmet på kraftigaste vis med skolan. Skolans halfva arbete är på förhand undan-gjortt blott genom en sådan förberedelse i hemmet.

Men helt olika tillgår det tyvärr allt för ofta uti hemmet. När flickan börjar att blifva svårare att styra, eller som en tung nödvändighet, när ej dermed längre kan uppskjutas, heter det: "hon får väl lof att börja lära sig läsa." Det säges med en suck, såsom vid tanken på en tråkig, fastän erkänd pligt. Den sucken hör flickan, och den genljuder kanske genom hela hennes lif. Ett grått moln lägrar sig öfver läsandets hela framtida himmel. Vetandets herrliga ängder, som borde ligga uti strålände solsken för hennes blick, öfverdragas af tung luft, af qväfvande dimma. Möjligen kan hon blifva en flitig, en samvetsgrann, ja en utmärkt lärjunge; men en glad, hänryckt sökare efter kunskaper blir hon aldrig. Hon arbetar, men hon fröjdas ej dervid.

Huru borde det då heta? Hvilken ton borde gå igenom allt det som rör läsning och studier, vid första början, liksom vid hvarje lektion? Huru borde läsning, böcker, skolan alltid inom hemmet betraktas och omtalas?

Helst borde man vänta med undervisningen till dess lusten sjelfmant inställer sig och yttrar sig uti frivillig önskan att få börja läsa. Min fasta tro är, att uti ett bildadt hem det icke vore farligt att afvakta detta ögonblick, äfven om det dröjde ganska länge innan det inträffade. Den föregående tiden kunde användas väl till annat, till praktiska arbeten m. m. Den vore ej förlorad. Och när lusten slutligen, som en stark ström, inställde sig, vore förmögenheterna så mogna, att arbetet skulle gå med dubbel hastighet och lätthet.

När flickan säger: "Mamma! ni andra tala om så många saker som jag ej förstår, och Mamma och Pappa se ut att ha så roligt, när ni läsa uti böcker; får inte jag också lära mig att läsa?" — då är ögonblicket kommet. Och sedan skall hvarje lästinne behandlas på samma sätt, som ett nöje, ett privilegium, hvilket förloras af den ovärdiga. Vid bristande uppmärksamhet bör det ej heta: "du måste sitta qvar till dess du läser bättre", utan "du gör ej ditt bästa, du är ej värdig att få fortsätta längre; gå din väg"! Ett svårt straff bör ligga deruti att ej få läsa.

Med barn som för öfrigt äro "snälla, lydiga och kärleksfulla och som hafva någon ambition, är det alls icke omöjligt att taga studierna från denna höga ståndpunkt. Det är den enda rätta.

Jag kan naturligtvis här ej mera än framkasta dessa allmänna häntydningar om det sätt, hvarpå den första undervisningen inom hemmet bör skötas. Att ingå närmare i denna stora fråga, skulle fordra en hel bok. Jag har blott velat kraftigt framhålla, huru oändligt viktigt det är för skolan att, ifrån första början och allt framgent, flickan till följd af hemmets uppfattning af saken vänjer sig att betrakta läsningen som ett nöje och skolan som en fortsättning af det roliga arbete, hon i hemmet påbörjat. Derigenom samverkar nu hemmet för det tredje på ett synnerligen kraftigt sätt med skolan.

4. Slutligen har hemmet det åliggandet, — det allra viktigaste — att hos flickan väcka, fostra och underhålla det andliga lifvet, religionen. Jag vet väl, att religionen är den enda, verkligt tillförlitliga grund, på hvilken det, som jag kallat den moraliska delen af uppfostran, kan byggas; att, huru det än någon gång kan tyckas, dock likväl någon verkligen stor karakter icke kan bildas utan starkt utpräglad religiös känsla; men för redighet i framställningen har jag ansett bäst att behandla karaktärsutvecklingen och fostrandet af det religiösa lifvet såsom särskilda delar af hemmets åligganden.

Hemmet är religionens födelseort, uti hemmet värmes denna hjertats heligaste, dyrbaraste känsla och underhålles vid friskt lif; först uti hemmet och sedan uti kyrkan. Skolan har väl äfven sina andaktsöfningar, hvilkas värde och nytta jag ej vill ifrågasätta; men min egen ringa erfarenhet säger, att till följd af en mängd omständigheter skolans religiösa öfningar och undervisning äro snarare fruktbringande på det teoretiska eller dogmatiska området, än på hjertats och känslans. Och der till har flickan uti hemmet ständiga tillfällen till *utöfning* af religionens lära, till kärlek, till uppoffring, till försakelse; i hemmet får hon *göra* hvad hon i skolan endast får *lära*. Förutom vid bönestunderna i skolan har visserligen en skicklig religionslärare äfven tillfälle att under lektionerna uti bibliska historien och katekesen samt sedan (ehuru då svårare) uti kyrkohistorien och teologien bibringa sina lärjungar ganska mycket, hvaraf god frukt i lefvernet kan frambringas (och detta ämne borde alltid så behandlas;) men vanligen användas ej dessa tillfällen på detta sätt, utan liksom så många andra skolämnen behandlas äfven religionsläran mera som ett föremål för teoretiskt studium än med afseende på dess användande och nytta för frambringandet af ett kristligt lif. Man läser bibliska historien såsom hvilken annan historisk lärobok som helst, med dess namn och händelser; man lär sig katekesen, ofta utantill, som en de lägre klassernas teologiska kurs; och

dessa två efterträdas sedermera på samma sätt af kyrkohistorien och den större dogmatiska läroboken.

Uti väckandet och underhållandet af en varm religiös känsla, ett lifligt medvetande om lifvets djupa allvar, dess höga pligter och stora herrliga mål, ligger ett af de bästa tillfällen för hemmet till samverkan med skolan. —

Jag började med att säga, att gemensamt arbete bäst befordras genom att hvar och en sköter sin andel samvetsgrannt. Men jag tillade, att då den ene märker att hans eget arbete går sämre, utan att han finner anledningen dertill hos sig sjelf, så bör han efterhöra, om felet ligger hos hans medarbetare. Om läraren märker att lärjungens förmåga minskas, hennes läslust aftager, hennes uppmärksamhet slappas, så pröfvar han först noggrannt, om felet ligger hos honom sjelf eller uti något som tillhör skolans organisation. Tror han sig finna att så ej är, så bör han vända sig till hemmet och i samråd med detsamma utforska, om lärjungens helsotillstånd och öfriga till hemmets område hörande förhållanden äro som de böra vara. Förmärka föräldrarne deremot minskad lefnadslust, glädtighet och matlust eller andra oroande tecken som, efter undersökning, ej hafva sitt ursprung uti okloka anordningar inom barnets hemlif, så böra de genast omnämna sådant till skolan och samråda om lämpligheten af minskade studier eller tillfälligt upphörande dermed. Föräldrar och lärare skola hafva ett gemensamt mål: *barnets bästa*, och i allt arbeta efter den grundsatsen, att i första rummet sätta barnets andliga och kroppsliga väl och i det andra dess framsteg i studier. I tanken på skolans resultater i afseende på kunskapsmått får läraren ej uppoffra det aldraminsta af lärjungens välbefinnande, men föräldrarne böra äfven å sin sida med lifligaste beredvillighet understödja lärarens bemödanden. Han och de få ej draga åt skilda håll.

Läraren (eller lärarinnan) borde anses för familjens förtroliga vän och vara föräldrarnes rådgifvare i allt som rör de unga.

Behandlad med fullaste förtroende, borde han alltid vara deras välkomna gäst, så att han ofta med dem finge gemensamt göra iakttagelser rörande barnen och samråda om deras uppfostran. På detta sätt kan en så liflig samverkan ega rum mellan hemmet och skolan, att möjliga misstag uti uppfostrans gång genast märkas och medelst gemensam åtgärd äfven oförtöfvadt rättas.

Så *borde* det vara; men tyvärr är det långt ifrån alltid så. Många föräldrar skicka sina barn i skolan och veta alldeles ingenting om den lärare till hvilken de anförtrott det dyrbaraste de ega. De känna honom ej, de se honom aldrig, de taga för gifvet att han är lämplig, eftersom han är lärare; de skulle måhända ej tycka mycket om att behöfva umgås med honom. Deras öfriga umgänge är möjligen förnämare. Och läraren å sin sida, vet kanske litet eller intet om flertalet af barnens föräldrar och bryr sig ej derom. Hans åliggande är att gifva barnen kunskaper, intet vidare. Med föräldrarne har han intet att skaffa. Huru skall ringaste skynt af direkt samverkan kunna ega rum under sådana förhållanden?

Sammankomster och möten borde anordnas, der föräldrar, lärare och andra för uppfostran nitälskande personer finge tillfälle att med hvarandra jemföra sin erfarenhet. Ett sådant möte har 1875 hållits i Stockholm. Dess särdeles intressanta förhandlingar kunna ej hafva undgått att utöfva ett nyttigt inflytande, och de mana till upprepande af dylika försök.

Må jag nu uti följande korta reglor sammanfatta det vigtigaste rörande hemmets och skolans samverkan.

För hemmet.

1. Skicka hvarje morgon en frisk, rosenkindad, lefnadsglad flicka till skolan.

2. Skicka till skolan en flicka, som uti hemmet vant sig vid arbete och funnit glädje deruti, men som längtar efter mera kunskaper (dem hon vet sig finna i skolan) liksom den törstige

längtar efter dryck. Låt henne först omedvetet känna och erfara, sedan allt klarare förstå, att all teoretisk kunskap ytterst har till mål att lära, huru man genom allehanda arbete skall förbättra sig sjelf och gagna sina medmenniskor.

3. Skicka till skolan en flicka, som, när hon på afstånd ser dess dörr, icke betraktar denna som ingången till ett fängelse, der hon skall hafva tråkigt vissa timmar hvarje dag "för att vara snäll". Låt henne aldrig uti hemmet hafva hört läsning, böcker, skolan nämnas annat än med glädje, beundran och tacksamhet.

4. Skicka till skolan en flicka, som, med hjertat öppet för religionens oändliga sanningar, med innerlig tacksamhet mot Gud och brinnande längtan att i allt likna sin Frälsare Jesus Kristus, känner, att en af hennes största pligter är, att uti sökandet efter kunskaper, ljus och sanning förkofra sig sjelf för att kunna gagna andra; som är fast besluten, att under jagandet efter detta mål, genom ihärdighet öfvervinna alla svårigheter, med tålmod utstå alla mödor, och som ödmjukt gläder sig åt hvarje steg som henne förunnas att skrida framåt på kunskapens herrliga väg.

För skolan.

Låt ej den ros, som hemmet fostrat, blekas på barnets kind. Glöm aldrig barnets helsa under nitälskan för skolans anseende och lärjungens framsteg i kunskaper.

III.

Huru bör skolan vara organiserad?

En förständig, nitisk och skicklig lärare, lärjungar som törsta efter kunskaper — det är det viktigaste uti en skola. Finnas dessa tvänne ting, så gör det föga till saken, hurudan organisationen för öfrigt är, och ju mindre en sådan lärare bindes af organisationens tvång, desto bättre. Om en noggrannt bestämd

organisation finnes, så bör den vara så elastisk som möjligt, så att antingen skolans föreståndare eller skolstyrelsen må kunna vidtaga de förändringar deruti, som särskilda omständigheter kunna föranleda. Endast vissa stora grundsatser böra vara orubbligt bestämda, efter hvilkas anda läraren eger att sköta undervisningen, utan att dock slafviskt behöfva lyda deras bokstaf.

Sådana stora grundsatser äro de som röra följande frågor:

1. Skolans anordning i sanjtärt hänseende.
2. Vid hvilken ålder läsningen bör begynna.
3. Det ungefärliga antalet dagliga lästimmar.
4. Huruvida hemlexor böra begagnas eller icke.
5. Fri flyttning eller klassläsning, samt valfrihet af ämnen.
6. Hvad som menas med sjelfverksamhet, och huru densamma bör utvecklas.

1. Att skolan ej förstör flickans helsa, under dennas sysselsättning med att inhemta kunskaper, det är den första och den billigaste fordran. Gör hon det, så vore det bättre att vara kunskapen förutan.

Ett sundt beläget, väl inrättadt skolhus är det första vilkoret härför; tillräcklig mängd ren luft är det andra.

För att luften skall vara tillräcklig och god, är det ej nog att tillse att skolsalen innehåller den rymd, som med afseende på elevernas antal anses tillräcklig, t. ex. med beräkning af 250—300 kubikfot för hvarje barn. Man måste också ständigt ombyta denna luft. Den oerhörda kroppsutdunstningen hos barn verkar en så hastig luftförskämning, att äfven med yttersta omsorg stor svårighet uppstår att hålla skolsalens luft sådan att helsan ej deraf lider. Minst en gång i timmen bör luften helt och hållet ombytas, derunder eleverna antingen utsändas till lekplatsen eller i nödfall till gymnastiksalen.

2. I afseende på den ålder vid hvilken flickan bör sändas till skolan, torde ingen absolut tidpunkt kunna bestämmas. Det beror på hennes utveckling. Uti andra delen af denna afhand-

ling har jag sökt visa, huruledes bäst är att uti hemmet tåligt afvakta det ögonblick då begäret att få lära sig läsa vaknar hos barnet. Derefter vidtager antingen i hemmet eller i småbarnskolan undervisningen uti innanläsning, och först när flickan kan läsa *riktigt väl innantill* bör skolgången uti flickskolan börja. Fordom började man tidigt, redan vid 4 års ålder, att lära läsa in-
nantill. Nu förklara många pedagoger, att den som börjar vid 7 hinner fortare än den som börjar vid 4 år, och att ingen bör börja förrän vid 6 års ålder. Detta är ett stort framsteg i pedagogiskt afseende och högst glädjande. Men jag tror att äfven vid hunna 7 år man hellre bör vänta, än tvinga flickan då hon ej har lust. Det har ingen fara. Hon tar nog igen den förlorade tiden efteråt. Många exempel hafva visat, med hvilken otrolig lätthet barnet inhemtar kunskaper, blott dess förmögenheter hafva fått i lugn utveckla sig, i stället för att tvingas framåt. Hvem har ej märkt, att det ibland tyckes vara likasom ute med barnets förmåga att fatta, huru tydlig framställningen än göres? Det går ej, göre hvad man vill, och man nästan misstänker att det står klent till med barnets begåfning. Man tvingas att låta saken anstå tills vidare. Tre månader, ett halft år efteråt, och samma svårighet öfvervinnes utan den ringaste ansträngning, liksom hade den aldrig funnits, ja utan någon hjälp från lärarens sida. Denne förundrar sig kanske. Men om han i stället hade utan framgång begärt, att barnet med sin hand skulle gripa om ett klot, som var för stort för dess små fingrar, så skulle det helt visst ej förundra honom om, någon tid sednare, barnet lyckades hålla fast klotet. Och dock är det ett alldeles analogt förhållande mellan de två svårigheterna. Barnet kunde icke "fatta om" den intellektuella svårigheten med sina små utvecklade förståndskrafter, liksom dess hand var för svag och för liten att gripa om klotet. När förstånd och hand växt till, så gick allt af sig sjelf utan någon hjälp.

I allmänhet kan man dock antaga, att snart efter fyllda 6 år läslusten inställer sig, så att vid 10 år — oberäknadt några andra

små kunskaper — flickan kan läsa fullkomligt väl innantill. *Fullkomligt väl innantill* i hela bemärkelsen af detta ord, utan minsta stapplande, med behörig tonvigt, iakttagande af kommatering m. m. och med *vana att söka förstå det hon läser*. Detta är synnerligen viktigt. Det tjenar till föga att börja skolgången, utan att kunna på detta fullständiga sätt läsa innantill. Ty innanläsningen är vid studierna som lian på sädesfältet. Det är ej värddt att börja skörden med oslipad knif.

3. Ju yngre flickan är, desto färre timmar om dagen bör hon läsa. Jag tror att två timmar äro tillräckliga under de tvänne första skolåren, alltså ända till 12 års ålder. Sedan kunde tiden småningom ökas till tre och fyra lästimmars, hvilket antal icke borde öfverskridas. Härvid förutsättes, att principen om praktiskt arbete hand i hand med läsningen vore antagen. Om flickan i hemmet finge två, sedan tre och fyra timmars sådant arbete, så borde man ej mera begära. Frisk luft, lekar, måltider, roande böckers läsning samt en ymnig quantitet sömn skulle lätt fylla de återstående timmarna af dygnet.

Om handarbeten läras i skolan, kan tiden därför läggas till de ofvan föreslagna timmarna (t. ex. 1 timma dagligen). Helst böra dock handarbeten öfvas i hemmet, der de i alla afseenden bäst passa, såsom t. ex. under aftonstunden i familjekretsen, och då förenade med högläsning.

Ett annat skäl talar för att ej öfverskrida de 4 timmarne i skolan. Unga växande flickor böra ej vara länge utan föda. Det är ytterst försvagande. Om nu skolan börjar kl. 10 och slutar kl. 2 (eller 2,30 med beräkning af lofstunderna) så äro dessa 4 eller 4½ eller 5 timmar den allra längsta tid som bör förflyta emellan frukost och middag, äfven om frukostbröd medtagits (frukostpenningar böra aldrig gifvas, ty därför köpes oftast blott s. k. slisk.)

Det finnes ännu en omständighet som förtjenar uppmärksamhet. I de flesta familjer är barnens skolgång så litet pas-

sande i stycke med hushållets anordningar föröfrigt, att allting derigenom brytes liksom i tvänne delar. Föräldrarna hafva sina timmar, barnen sina. Isynnerhet är detta fallet med frukosten, ofta äfven med middagen och aftonvarden. Fadren, måhända äfven modren, ser sällan sina barn om morgonen. De senare äta ett slarfvigt mål, utan eftersyn, hafva kanske knappt tid att äta sig mätta och skynda hän till skolan. Den gemensamma frukosten, en af de angenämaste stunderna uti familjelifvet, går för flickån under hela hennes uppväxande tid förlorad, till stor förlust både för henne sjelf och den öfriga delen af familjen.

Det är godt att ordna skolgången på sådant sätt, att barnen så litet som möjligt lösryckas från sina familjeförhållanden, att de äro sysselsatta medan äfven deras föräldrar hafva sin arbetstid, och att derefter alla gemensamt åter råkas till hemmets arbeten och hemmets trefnad. En för tidigt börjad skoltimme har många olägenheter. Klädseln blir ej vårdad, snyggheten hinner icke iakttagas, frukosten, som sagdt, knappast förtäras. Den stilla, lugna morgonandaktsstunden — ja sjelfva morgonbönen, hvad blifva de utaf? Brådska, oordentlighet och otrefnad börja dagen; sådant ger ej styrka för dess kommande mödor och strider. Genom ett strängt iakttagande af tidigt uppstigande kan visserligen brådskan undvikas och allting medhinnas, ja hela huset kunde ju för barnens skuld komma tidigare i ordning; men med våra kalla, mörka morgnar är detta för mycket begärtdt; det sker för öfrigt icke, utan allt tillgår så som jag beskrifvit det.

Af hvad jag här ofvan sagt framgår tydligt, att inga hemlexor böra gifvas. Tvänne timmars läsning är fullt tillräcklig för åldern 10—12 år samt 4 timmar för åldern 12—15.

Deremot torde det väl vara värdt försöket att låta en af dessa 4 timmar (under åldern 12—15) vara valfri d. v. s. låta flickorna under denna timme på egen hand läsa hvilket af skolans läroämnen som helst, hvar och en det hon sjelf föredroge. Två fördelar skulle härmed ernås. Dels vore början gjord till

vinmande af den för framtiden så ytterst viktiga vanan att i afseende på studier råda öfver sig sjelf och bestämma öfver användandet af sin tid, dels vore här ett ypperligt tillfälle att göra iakttagelser öfver elevernas särskilda fallenheter, smak och anlag i fråga om kunskaper, hvilken erfarenhet vore synnerligen nyttig vid framtida ledning af studierna under den högre skolkursen.

Härvid skulle ingalunda alla lärarne behöfva vara närvarande. Meningen vore tvärtom, att denna timme skulle motsvara en i hemmet använd själfständig studiestund.

4. Något orediga föreställningar äro ofta rådande angående hemlexor och hvarföre de ibland äro skadliga.

När äro hemlexor skadliga? Helt enkelt när lärjungen derigenom läser mera än som är nyttigt. Hon har läst nog i skolan, och ändock vill man att hon skall läsa ytterligare i hemmet. Det är skadligt för helsan, och tiden blir illa använd, ty tredubbel tid åtgår mot hvad som behöfdes vid friska krafter. *Derföre* äro hemlexor ofta skadliga. Det är det stora, viktiga skälet. Det är ej *derföre* att hemlexan läses i hemmet i stället för i skolan, utan *derföre* att flickan redan fått nog af boken för den dagen.

Tvenne mindre, ehuru äfven högst beaktansvärda skäl finnas emott hemlexor. Det ena är, att hemlifvet nästan i grund förstöres för barnen. Om, såsom för närvarande i Normalskolan, i allmänhet 3:ne hemlexor om dagen gifvas, så åtgår hela qvällen till deras inlärande. Med tungt hjerta skiljer flickan sig från den treffiga familjekretsen omkring lampan, för att gå bort och i dysster enslighet läsa sina lexor.

Det är en moralisk seger, som då vinnes, torde måhända någon säga. Ja, det är sannt; det kan ej förnekas. Både föräldrarne och dottern besegra sig sjelfva, ty lidandet är ofta till och med större på föräldrarnes sida än på barnets. Det är en

moralisk seger. Men moraliska segrar skola vinnas, då tillfället dertill sjelfmant inställer sig. Att utan anledning fabricera tillfällen dertill, för att plåga sig sjelf och förstöra hemmets frid och trefnad, det smakar af asketism, sjelfplågeri. Kunskapers sökande behöfver ej vara anledning till sorg och plåga. Det kan och bör få höra till lifvets njutningar.

Det andra skälet är, att hemlexorna borttaga just den tid, som borde användas för praktiska arbeten, så att den hand i hand med läsningen gående utvecklingen af barnets praktiska duglighet, hvarpå så mycken vikt bör läggas, härigenom blir omöjlig att åstadkomma.

Ännu en gång må det upprepas: hemlexan är intet ondt i och för sig. En kort hemlexa kan till och med hafva sitt goda med sig. Men då bör motsvarande minskning göras uti läsningen i skolan. Har man en gång bestämt, huru mycken daglig läsning som är nyttig för flickan, så får denna gräns icke öfverskridas. Deri ligger det viktiga.

5. Oaktadt en viss reaktion uti åsigterna kan förmärkas till förmån för klassläsning (och jag erkänner, att vissa fördelar dermed äro förenade, synnerligen för läraren), så måste jag fasthålla den tron, att, sedd från synpunkten af lärjungarnas bästa, fri flyttning är den enda rätta grundsatsen. Nyttjad med förstånd och måtta, har fria flyttningen alla klassläsningens fördelar jemte sina egna, ty ingenting hindrar läraren att efter eget bepröfvande använda den makt honom gifven är. Individualitetsprincipens riktiga tillämpning fordrar ovilkorligen fri flyttning. Om äfven i de allra lägsta klasserna det motsatta systemet utan stor olägenhet kan begagnas, så är det dock i de högre, och då de individuella anlagen börja uttala sig, ovilkorligen nödvändigt att gifva frihet åt de ungas vingar, i stället för att hejda deras flygt genom att binda dem tillsammans med tyngre och trögare kamrater. Gör man detta sednare, så kan en gryende förmåga för alltid förlora lusten att utveckla sig, och går förlorad.

6. En genomgående princip i hvarje skola bör vara att uppväcka och underhålla *sjelfverksamheten* hos de unga. Man tror stundom, att om lärjungen får läsa sjelf i boken, så är detta sjelfverksamhet, endast derföre att läraren ej stoppar vetandet i henne, och derföre kallas äfven ibland hemlexor för sjelfverksamhet. Men förhållandet är, att i de flesta ämnen boken proppar lika mycket som läraren; enda skillnaden är, att eleven begagnar sina ögon istället för sina öron att emottaga kunskapen. Boken, huru skickligt den är skriven, meddelar blott fakta, som lärjungen passivt emottager. Undantag härifrån utgöra egentligen endast de matematiska böcker, som innehålla problem; eller läroböcker som framställå frågor, utan att gifva deras lösning. Till och med Euclides, som är den mest resonnerande lärobok som finnes, kan af en lärjunge med godt minne inläras från början till slut, utan ringaste öfning af eftertanke och förståndsverksamhet.

Uti den prisvärda afsigten att lätta arbetet vid kunskapers inhemtande har nyare tidens undervisningssätt ofta nog råkat in på en afväg, som lätt kan leda till missbruk. Genom muntliga föredrag förberedes stundom lexan till den grad, att ingen enda punkt deri finnes qvar, som erfordrar någon tankeverksamhet hos lärjungen. Allt är förklaradt, tydligt. Innan barnet ens har märkt att det fanns någonting som fordrade eftertanke, är svårigheten undanröjd, det dunkla vordet klart. Detta har synnerligen träffande blifvit jemnfördt med oförståndiga mödrars sätt att uppföda barn med s. k. "tuggor". Sådant är ingalunda helsoamt. Det är en dålig tienst man gör den man vill gagna, då man besparar honom allt arbete. Samma lag gäller för förståndet som för kroppen. Utan arbete tynar det.

Enklaste uttrycket för hvad som menas med sjelfverksamhet torde ligga deruti, att inom lärjungen en fråga, en undran uppstår som fordrar svar. Denna fråga kan hafva uppstått inom henne sjelf, sua sponte, eller den kan vara framkal-

lad genom lärarens åtgärd. Några barn hafva af naturen det förra slaget, den initiativa sjelfverksamheten; hos andra kan en skicklig lärare framkalla någonting dermed beslågadt, genom att väcka till lif den slumrande iakttagelseförmågan och vettgirigheten.

Det är den *sokratiskt frågande* formen som är kraftigast till åstadkommande af sjelfverksamhet. Knappast något faktum borde meddelas lärjungen, utan att en fråga följde derpå, för att utröna, huruvida detta inkastade faktum åstadkommit någon rörelse uti den lugna ytan af barnets inre. Och ändå bättre är att börja med en fråga. Det verkar som ett *gif akt!* åt barnets alla förståndskrafter.

Ja vill man hafva ett kort uttryck för det verksammaste medlet uti hela pedagogien för sjelfverksamhetens väckande, så är det detta lilla tecknet: ?

Om jag slutligen skulle våga att framkasta en allmän plan för flickskolans organisation uti vårt land, så finge densamma ungefärligen följande utseende:

Så många flickskolor borde ofördröjligen af staten inrättas, som behovet erfordrar. Då antalet qvinnor uti Sverige är ej obetydligt större än antalet män (106 : 100), så synes det ej vara för mycket att beräkna ett lika stort antal flickskolor som gosskolor. Det öfverstigande antalet flickor kunna möjligen antagas erhålla enskild undervisning.

Åldern för inträdet vore fyllda 10 år. Fordringarne: att kunna riktigt väl (se ofvan) läsa innantill.

Under de fyra första åren (till 14 år fyllda) skulle en obligatorisk kurs i 4 klasser genomgå uti följande ämnen: kristendom, historia, geografi, aritmetik, svenska språket, naturkunnighet, och ett främmande språk. Dessutom skulle öfningar i skönskrifning, teckning och gymnastik tillhöra dessa 4 årens obligatoriska kurs.

Detta skulle vara den *lägre elementarskolan* för flickor eller också utgöra den nedra delen af ett fullständigt läroverk.

Af främmande språk anser jag engelskan vara lämpligast, dels emedan dess litteratur är ojämförligt rikare och renare än de andra språkens, och dels emedan detta språk numera talas öfver hela världen. Men om tillgång på lärare finnes, så borde hvarje barns föräldrar få välja hvilket språk de önskade. Hvad som är viktigt är, att endast *ett* främmande språk läres. Under de två första åren borde det endast talas och läsas, sedermera äfven skrivas och dess grammatik inläras.

Den öfre afdelningen af skolan, som äfven skulle kunna kallas *gymnasium* och vara fristående, borde lemna tillfälle, dels till fortsättande af de redan påbörjade ämnena, dels till studerande af alla andra ämnen som höra till menskligt vetande, äfven de klassiska språken, den högre matematiken m. m. Men i ett fall skulle en inskränkning göras, för att förekomma öfveranstängning och mångläsning. Endast det förut påbörjade språket skulle fortfarande både läsas, talas och skrivas; men om nya påbörjades, borde de endast läsas, möjligen äfven talas, men ej skrivas, och deras grammatik ej läras.

Alla ämnen, så väl de gamla som de nya, borde här vara *valfria* och detta valfrihetssystem *fullt genomföras*, så att det skulle stå en flicka fritt att följa undervisningen i endast *ett enda ämne* t. ex. matematik eller historia o. s. v. vare sig att hennes knappa tid eller andra omständigheter ej tilläte henne flera studier, eller emedan hon just önskade utveckla sig till en hög grad af skicklighet i detta enda ämne. Man skulle på detta sätt, bland andra fördelar, erhålla riklig tillgång på skickliga speciallärarinnor.

Denna öfre afdelning kunde delas i 4 klasser, om det befunnes lämpligt. Men som fri flyttning vore gällande och inga reglementerade kurser förefunnes, så vore klassindelningen egentligen obehöflig; eleverna vore fördelade i lexlag. Gränsen för

undervisningens meddelande i ett ämne skulle vara lärarens egen kunskap deri. Ingen åldersgräns borde finnas för lärjungarne. Så t. ex., om en elev, som icke medhunnit ett eller vissa ämnen, till följe af förändrade lefnadsomständigheter finge mera tid öfrig, så borde ingenting hindra henne att börja en ny kurs i nya ämnen; och qvinnor af hvilken ålder som helst, gifta eller ogifta, borde ega rättighet att följa större eller mindre delar af undervisningen. På detta sätt skulle början ske till uppnående af det mål jag förut påpekat såsom i högsta grad önskvärdt, att den teoretiska delen af uppfostran ej i ett nu afbrytes, utan allt framgent fortsättes hand i hand med det praktiska lifvets arbeten och sysselsättningar. Som regel borde anses, att inga afgangsexamina anställdes, men ingenting borde hindra en elev, som önskade afgå till universitetet, att undergå den examen som dertill erfordrades.

Trenne vägar äro egentligen de, som hittills blifvit öppnade för qvinnors anställande uti yrke eller allmän tjenst: som kon-
torist, telegrafist eller skollärlarinna. Betyg öfver behöriga kunskaper uti de till dessa yrken hörande ämnen borde af skolan meddelas, möjligen en särskild kurs därför anordnas.

Lärarne kunde vara antingen män eller qvinnor, hvilka som bäst befunnas till platsen lämpliga. Rektor eller föreståndare borde besitta samma kvalifikationer, som fordras för att söka dylik anställning vid ett fullständigt statens elementarläroverk för gossar. Men ämneslärarne kunde antagas efter skolstyrelsens pröfvande af deras duglighet, hvarvid betyg om utmärkta specialstudier i det ifrågavarande ämnet borde såsom rekommenderande anses framför godkända allmänstudier.

Skolstyrelsens ledamöter borde vara fullt kompetenta och för saken intresserade män och qvinnor, af hvilka en eller annan borde utses af kommunen eller skolbarnens föräldrar, eller båda delarna. En läkare borde alltid der hafva plats.

Vid fråga om öfveransträngning, bleksot m. m. uppkomma ofta olika meningar rörande anledningen dertill. Läraren tillskrifver det felaktiga anordningar i barnets hemlif, föräldrarne skylla på skolan. För att afgöra alla sådana tvister och för att med absolut myndighet bestämma, när flickan ej får tillsvidare fortsätta sin skolgång, borde en inspekterande läkare tienstgöra vid hvarje skola, öfvervaka anordningarna, uppmärksamt följa flickornas helsotillstånd och anbefalla nödiga åtgärder för hvarje särskilt fall.

Härmed har jag endast utkastat de allmänna dragen till flickskolans organisation och de principer som dervid, enligt min tanke, borde vara gällande. I det jag nu avslutar denna anspråkslösa afhandling, vågar jag upprepa ett af de ord som jag i början af tredje afdelningen yttrade, att hufvudsaken för skolan ej är organisation, utan skickliga lärare. Måtte mer och mer den åsigten göra sig kraftigt gällande, att ett lands skollärare hafva sig anförtrodt det dyrbaraste landet eger, att lärareyrket är det högsta, ädlaste kall som gifves, värdigt de största förmågor, samt att lärarne borde så rikligen aflönas så högt hedras, att samhällets utmärktaste män och kvinnor förmåddes egna sitt lif åt denna, den på en gång skönaste och svåraste af alla menskliga uppgifter, att uppfostra sina medmänniskor.

Den forn nordiska litteraturen.

Forts. fr. föreg. häfte.

Då vi nu lemna myternas krets för att träda in på historiens område, måste vi dock alltid fasthålla tanken, att myterna äro den rot, från hvilken sångens blomster runnit upp äfven i en ganska sen tid. Tron på Åsa-gudarne färsvagas likväl mer och mer. Tron på egen kraft möter och ser oss djerft i ögonen, pekande på de bedrifter den framkallat i de glänsande, om äfven blodfläckade vikingatågen, medan hos denna tids ädlaste barn Völuspås sista ord manade fram aningen om den Gud, som ingen nämna vågar. Hedendomen hängde lik en försliten dräkt kring folkets lemmar, färdig att afkastas, och kristendomens hvita klädnad låg färdig att påtaga, men man hade ej ännu iklädt sig den. Det är denna tid, som den historiska sagan med förkärlek tecknar för oss i storartade alvarliga bilder. Vi lemna, på samma gång som de mytiska sagorna, den del af forntidens litteratur, som var allmänt nordisk, och närma oss den norskt-isländska konungasagan och de rent isländska ättesagorna. Främst bland de förra upprullar Snorre Sturlasson för oss i sina konungasagor en storartad rundmålning, börjande ända vid den mytiska tiden och sträckande sig ett par århundraden in i den kristna.

Der draga oss förbi i skugglika skepnader Ynglingasagans konungar, från hvilka Halfdan Svartes ätt skulle låna glansen af en gudaboren härkomst. Bilderna få allt mera lif, ett virrvarr af stridande småkonungar fyller Norges dalar, men de måste vika för Harald Hårfagers kraftfulla herskaregestalt. Han var tio (?) vintrar gammal, då han efterträdde sin fader i ett litet rike, men

han ärfde icke blott landet, han ärfde äfven drömmar om magt, — från sin moder drömmen om telningen, som blef ett träd, hvilket växte till himmelen, — från sin fader den om de långa lockarne, hvilka växte fram ur hans — Halfdan svartes — hufvud. Fröet, som dessa drömmar utsått, grodde i hans själ och erhöll näring af hans kraftfulla natur, som manade honom till verket, och den kvinna, som han älskade, gaf drömmens dunkel tydning och satte ett bestämdt mål för ynglingens sträfvan — Norges underläggande. Harald gaf det stolta löftet att icke skära eller kamma sitt hår, förrän han var Norges enväldskonung. Han blef det efter år af strider, men landets ädlaste ätter lemnade sin fädernejord. Så bebygdes Färöarna, Orknöarna och Island. En närmare inblick i Haralds förhållande till odalbönderna gifva oss Egil Skallegrimssons, Eyrbyggarnes, Laxdalingarnes sagor, jämte flera andra.

Den förstnämnda sagan visar oss i präktiga bilder den norske odalbondens lif, huru han herskade på sin gård lik en furste och afvisade konungarnes försök att få honom att gå in på sina planer. Qvällulf, Egils farfader, affärdade konung Uddbjörns utskickade, som begärde hans hjälp, då denne furste ville förena sig med en annan mot Harald Hårfager: "Sägen eder konung, då I finnen honom", sade han till sändemännen, "att Qvällulf blifver sittande på sin gård under detta krig och samlar icke folk och lemnar icke sitt hem för att strida mot Harald Hårfager; ty jag tror, att han har en hel börda med lycka, då vår konung knappast har en hand full". Uddbjörn gick till grund i denna strid och andre stormän skyndade att hylla Harald, men Qvällulf blef sittande hemma vid. Konungen sände honom då bud, men han lät svara, att han var för gammal att komma i konungatjänst och hans yngre son Grim afböjde äfven Haralds anbud. Torolf — den äldre sonen — deremot trädde, bländad af konungens lycka, i hans tjänst, utan att akta sin faders råd.

Torolf var en tid vid Haralds hird och deltog i slaget vid Hafrsfjord, der Harald krossade småkonungarnes magt, men gifte sig derefter och drog till sin gård. Missförstånd uppstod dock snart emellan den stolte odalmannen och konungen. Harald blef inbjuden till Torolf på gästabad. Han kom med tre hundratal af män, men Torolf mottog honom med fem hundra. Konungen fann det vara förmätet af en undersåte att hafva mera folk än han själf och var oglad, men stannade likväl qvar i tre dagar. Då han reste, förärade Torolf konungen ett långskepp med full utrustning. Så kunde en storman på denna tiden emottaga sin furste. Detta ståtliga gille föreföll dock Harald misstänkt, och de fattades icke, som underbläste hans missnöje och eggade honom mot Torolf. Fiendskap uppkom, konungen tillfogade Torolf först den förolämpningen att taga ifrån honom uppdraget att upptaga finnskatt och fordra att han skulle återvända till hirden. Torolf nekade, hvarpå Harald sände andre för att indrifva finnskatten. Då plundrade Torolf i bygden, och konungen lät till vedergällning uppbbringa Torolfs skepp, som kom ifrån England, lastadt med hvete och honing, vin och kläde. Torolf sade, då han hörde förlusten af sitt skepp: "Godt är att hafva bolag med konungen". Torolf afskedade icke sitt husfolk, han sålde och pantsatte sin jord, men hans hushållning var lika stormanlig som förr. Om våren drog han ut i härnad och då han återvände hem, tog han ett af konung Haralds skepp. När han kort derefter besökte sin fader, anade denne, att Torolf skulle komma till korta i den strid, han upptagit med Harald. Qvällulf hade rätt. Harald drog till Torolfs gård och hans folk omringade huset. Konungens lur ljöd och Harald lät erbjuda fri utgång åt qvinnor, barn och gubbar. Husfrun gick då ut och sökte jämte Budle-Kåres söner mäkla förlikning. Det var förgäfves. Konungen satte eld på stugan, men Torolf bröt sig ut ur det brinnande huset och störtade rasande emot konungens män, huggande med svärdet. Han genombröt sköldborgen, dödade märkesbäraren och sade:

"Tre fot kom jag för kort". I det samma stod ett spjut igenom honom och konungen själf gaf honom banesår.

Den gamle faderns sorg vid hans död var stor, och han beslöt att hämnas. Nu följer berättelsen om hans hämd. Konungen ville förlikning och erbjud Grim, eller som han vanligen kallas Skallegrim att blifva hans man, men denne afslog det med stolta ord, sågande sig vänta föga lycka i hans tjenst. Sedan gjorde sig fader och son redo att draga till Island, efter att de först tagit en lysande hämd på Harald genom att fälla hans gunstlingar Halvard och Sigtrygg och hans två unga syskonbarn, Gutorms söner. De bemäktigade sig skeppet, på hvilket desse seglade, dödade besättningen och skänkte blott ett par män lifvet för att till konungen föra det hånande qvåde, som Skallegrim, skald liksom hela sin ätt, diktat om deras hämd. Sedan detta var gjordt, seglade de till Island, men Qvällulf nådde aldrig landet. Han dog och blef lagd i en kista och kastad i hafvet. Der kistan flöt i land tog sonen Skallegrim sin bostad. Det var en låg sumpig trakt, och hans efterkommande kallas därför i de isländska sagorna Myramännen. Skallegrim hade fattat ett dödligt hat till Norges konungar, och detta hat delas af sonen Egil. Hans broder Torolf var deremot en tid vid hofvet hos Erik Blodyx.

På ett storståtligt sätt skildrar Laxdalingarnes saga Kettil Flatnäsas utvandring. Då — säger sagan — han såg, att ingen man, vare sig fylkeskonung eller storman, kunde blifva till något i det rike, der Harald herskade, sammankallade han sina barn, — han var nämligen redan en äldre man och hade vuxna söner och gifta döttrar — och vänner, och sade dem, att nu blott vore för dem tvänne val, antingen att lemna riket eller blifva dräpte, hvar och en på sitt rum. "Ånskönt", sade han, "det nog vore mer efter min hug att gå döden till mötes så som mina fränder, så vill jag dock icke genom min öfvertalning leda eder in i denna fara, ty jag känner mina vänners tänkesätt och vet att I icke viljen skiljas från oss, ehuru det nog vill mod och

mans hjerta till att följa mig." Hans son Björn svarade, att han var redoborgen att fly från detta land, "förr än Haralds trålar komme för att döda oss och drifva oss härifrån." Alla samtyckte att draga bort från Norge; men somlige ville till Island, andra till Vesterlanden. Kettil gjorde derpå ett stort gille och gifte bort sin dotter Torunn med Helge magre, sedan drogo de alla från Norge till Skotland, Färöarna eller Island.

Eyrbyggarnes saga omtalar Kettil Flatnäsas utvandring något annorlunda och förtäljer, att hans son Björn då var i Jämtland hos jarlen Kjallak. Då han efter jarlens död kom tillbaka, förklarade Harald honom fredlös, indrog hans gårdar och sände män att dräpa honom. Det var om hösten, och Björn vågade icke i denna sena årstid fara till sin fader, som då var höfding på Söderöarna.*) Han seglade därför söderut från Trondhem och kom till ön Moster, hvares höfding, Torolf Mosterskäg, tog emot honom med båda händerna, hyste honom öfver vintern och på det ädelmodigaste utrustade honom med långskepp och manskap, och gaf honom dertill sin son Hallsten med på resan. Detta ådrog Torolf konungens misshag och hans ordsändning till Mosterskäg var, att han väl kunde lemna landet och blifva biltog som sin vän Björn. Torolf, som var Tors ifrige dyrkare och kallade denne gud sin käraste vän, gick att spörja denne gud, om han skulle lemna landet eller förlikas med Harald; men Tor visade honom till Island. Många följde honom. Han nedbröt hofvet och förde timret med sig såväl som mullen, hvilken legat under stallen (altaret), på hvilken Tor hade suttit, och sålunda inskepade han sig, förande sin gud och en liten del af fädernejorden med sig, fick god bör och kom snart till Island. Vid vestkusten saktade sig bören. Torolf kastade ut sina heliga högsätessolpar och på den ena af dem var Tors bild utskuren. De drefvos genast till Vestfjorden eller den så kallade Breidifjorden, hvarest de flöto i land. Torolf gick omkring landet med eld och kallade

*) Hebriderna.

det Torsnäs. Sedan alltså Norges stoltaste, mest frihetsälskande män utvandrat, se vi Harald på höjden af sin magt, omgifven och besungen af sin tids ypperste skalder. Vi se honom på hans ålderdom. Efter hvarandra skymta förbi vår syn Haralds-sönernes vilda skepnader, och vi lyssna till tonerna af dråpan öfver Erik Blodyx. Den framställes som ett samtal mellan Oden, Brage och Völsungasonen Sigmund. Oden bjuder att göra allt redo för att emottaga den konung, som skulle komma och säger sig vara glad i hug. Brage säger, att alla bänktilljor brakade, som om Balder återkomme från Hel, och Oden svarar, att det dånar för Erik. Derpå tillsäger han Sigmund och Sinfjötle att stiga upp och gå den väntade fursten till mötes, Sången slutar med följande, för Odens dyrkarne betecknande ord:

Sigmund: Hvi har du mer hopp till Erik,
hellre än till andre kungar?

Oden: Ty i månet land
han mände klingan rödfärgat
och blodigt svärd burit.

Sigmund: Hvi tog du då från honom seger,
då han tycktes dig så modig?

Oden: Ty ovisst är
att veta,
grå ulfven*) stirrar på gudars hem.

Erik gör derpå sitt inträde i Valhall och helsas af Sigmund. Han ger derefter tillkänna att han själf är den sjettonde konung som kommit ur stridsvimlet.

Håkan den godes ädla gestalt möter oss sedan i Snorres sagor. Den milde konungens kamp mot hedendomen skildras med lifliga färger och skaldens sång vid hans bår, skön i sig själf, gör på oss ett egendomligt sorgligt intryck. Själf trodde sig Håkan död som en hedning, ty han hade måst gapa öfver kitteln, hvaruti offerköttet kokte, och dricka minnesskålen utan att signa den med korstecknet, och hans män talade öfver hans grift — fastän han var kristen — såsom hedningased var, och

*) Fenresulfven.

visade honom till Valhall. Övind Skaldeför dunklaren gjorde ett qvåde om Håkons fall, om huru Oden sände valkyrjor att hemta till sig en ynglingaättling och huru han blef mottagen i Valhall. Vi kunna ej neka oss nöjet att såsom ett litet prof på kanhända det yppersta, som dråpadiktningen frambragt, anföra Övinds präktiga beskrifning af striden.

Buller och gny vardt på ön,	lågade långsvärd
blodade konungar	lif att taga,
skimrande sköldborgar	svallade sårböjor
i stridsmäns blod.	på svärdens näs,
Brunno sårflammar	flod utaf pilar flöt
i blodiga sår,	öfver fjärden.

Ännu mer tilltaga Snorres skildringar i åskådlighet i sagorna om Gunhild konungamoder och Erikssönerna och de båda Olafverna — Tryggvesson och Haraldsson. Hans framställning sträcker sig till slutet af 1170-talet under Magnus Erlingssons regering. Det är ock icke blott konungar, som han så tecknat för oss i dessa sagor, han ger oss äfven en trogen bild af stormännens och odalböndernes lif på denna tiden. Alla dessa sagor bestyrkas och genomflätas af dråpor, och skaldenamen Tjodulf af Hvin, Torbjörn Hornklofve, Övind Skaldeför dunklaren, Egil Skallegrimsson, Enar Skåleglam, Hallfred Vandrådeskald och Tormod Kolbrunskald m. fl. glänsa oss till mötes på dessa blad. Egendomligt är förhållandet mellan konungen och hans skalder. De äro hans närmaste umgängesvännar, af dem fördrager han mer än af någon annan. De äro ju också hans historieskrifvare, af hvilka efterverldens dom i viss mån beror, och det faller af sig själf, att de i denna egenskap skulle vara storligen aktade hos ett folk, som så högt värderade ett fräjdstortnamn, att de sjöngo:

Dör få,	men ett jag vet,
dö fränder,	som aldrig dör,
dör du själf äfven,	dom öfver dödan.

En af Harald Hårfagers skalder var fosterfader åt hans och Snöfrids son Gudröd. Genom det inflytande, som en annan skald,

Guttorm Sindre egde, såväl öfver Harald som öfver hans son Halfdan Svarte, förlikte han dem båda, då de stodo väpnade mot hvarandra. Åt Hallfred Vandrådeskald stod konung Olof Tryggvesson själf fadder, då han döptes, och om den frihet, hvarmed han umgicks med den annars temligen hetsige konungen, vittnar berättelsen om det sätt, hvarpå han förmådde Olof att lyssna till den dråpa han diktat. »Du kan göra som du vill», sade han, då konungen nekade att lyssna till honom, »men vill du icke höra mitt qvåde, då glömmet jag den kristendom, som du låtit mig lära». »Du är en vansklig skald (Vandrædas-kald)» sade konungen. »Låt mig då höra qvådet.» Ett undantag från detta vänskapliga förhållande mellan konungar och skalder erbjuder Qvällulfs ätt. Om honom själf är redan taladt. Skallegrim, hans son, bodde nu på Island. Han var stor till växten som en jätte, stark och tapper, kunnig i smide och andra slöjder, god skald liksom hans fränder varit, men hårdsinad och vild. Han skattade friheten högt och hatade konungamagten intill döden. Hans son Torolf drog det oaktadt till Norge och ingick i hirden hos Erik Blodyx. Han var stambo på dennes skepp, då han drog till Bjarmaland*), hvarifrån han hemförde sin gemål, redan omtalad under namnet Gunhild konungamoder. Sedan var Torulf om vintrarne vid Eriks hof, men for om somrarne i härnad. Då han omsider vände åter till Island, fick han af konung Erik en kostbar yxa, — dess blad var inlagdt med guld och skaftet arbetadt i upphöjdt silfver —, för att gifva sin fader. Skallegrim tog emot yxan, men sade intet, utan hängde konungagåfvan på väggen i stugan. En tid derefter lät han framföra tvänne oxar till slag, han sköt en sten under deras hals och afhögg så på en gång bådas hufvuden, men yxeggen slogs af mot stenen. Skallegrim teg äfven nu, betraktade blott yxan och stack den derpå upp under en takbjelke.

*) Omkring Dvinas utlopp i Gandvik (Hvita hafvet).

Då våren kom och Torolf äfven nu ville draga till Norge, tog han ned, yxan och qvad en sång, i hånfulla vändningar förtäljande, att eggen sprungit af på det trolösa vapnet och att det derföre vore bäst att konungen toge tillbaka sin förhatliga gåfva, som icke varit värd att föra ut till Island. Torolf tog yxan men sänkte den i hafvet. På denna resa följde Egil med sin broder. Han var sin fader lik och hatade liksom denne Norges konungar. Det är eget att se huru en ensam man dristade taga upp strid mot konungen öfver ett helt land och att den senare dervid nästan alltid drog det kortaste strået, ty Egil visste alltid att med sina fränders hjälp reda sig ur alla svårigheter. Ja, det gick slutligen så långt att Egil till sist på tinget, der han hade en arfstvist, öppet trotsade konungen och sade: »Lika mot lika vill jag strida och aldrig fly, och icke skall jag göra skilnad på man, han må bära hedersnamn eller icke». Flera gånger öfverföll han och drap konungens män och en gång reste han nidstång — ett hästhufvud, uppsatt på en stång och vändt emot landet — och Egil ristade runor på stången, att denna stång var rest mot drottning Gunhild och konung Erik, och att han vände hufvudet mot land på det att inga landvättar*) skulle finna hem, förrän de förjagat detta konungapar ur landet. Ännu hade Egil alltid haft framgång emot konung Erik, men så led han en gång skeppsbrott vid Orknöarna. Erik var då fördrifven från Norge och herskade öfver dessa öar, och han gästade nu på den gård, invid hvilken Egils skepp förgicks. Nu syntes Egil förlorad, men han tog skaldekonsten till hjälp och qvad en dråpa, som räddade hans lif. Denna dråpa — ett mästestycke i formelt hänseende — finnes ännu bevarad i sin helhet. Konungen skänkte honom till belöning för den samma hufvudet, som han förverkat, och den kallas derför Hufvudlösen. Egil tackade för gåfvan i ett qvåde, deri han sade, att, ehuru fult hans hufvud än var, utgjorde det dock för

*) Landets skyddsandar.

honom den skönaste gåfva, som konungen kunde gifva. Hufvudlösen var af sin samtid vida fräjdad, liksom de dråpor, hvilka Egil qvad till konung Adalstens heder och den han dik- tade till sin vän Arnbjörns. Skönare är dock hans qvåde öfver de båda drucknade sönerne, hvilket med rätta räknas för ett af de yppersta qväden, som från denna tid blifvit oss bevarade. Egil bodde den sista tiden af sitt lif på Island hos sina barn och qvad understundom med den unge Enar Skåleglam. Han lefde, tills han var mycket gammal, men hans vilda trotsiga lynne öfvergaf honom lika så litet som hans sång. Den fortfor att vara hans tröst i alla motgångar, liksom den städse varit, och hans smädevisor hämnades de oförrätter han led, ännu se- dan handen icke mer förmådde det.

Hvilken magt, som föröfrigt i dessa tider tillskrefs sången, visar den något äfventyrliga berättelsen om Torlef Jarlaskald. Torlef kom en gång från Norge till Island, han hade ett köp- mans-skepp och varor. Håkon Jarl ville köpslå med honom, men Torlef var omedgörlig. Jarlen förbittrad lät i Torlefs från- varo plundra skeppet, hänga dess besättning och bränna far- tyget. Torlef räddade sig till Danmark, men tänkte på hämnd. Han kom åter till Norge, gick förklädd till stafkarl upp till jarlens gård och fick tillåtelse att qvåda en sång. Han qvad. Att börja med lät det som ett lofqvåde, men småningom märkte jarlen att man nidade honom i hans egen hall. Han fattades af en sådan oro, att han icke ett ögonblick förmådde vara stilla. Han utstötte hotelser mot skalden, men denne började nu sina värsta nidqväden och de hade en sådan trollkraft, att hela salen fördunklades, alla vapen slogo med brak mot hvarandra och jarlen föll i vanmagt. Skalden gick under den allmänna förvirringen sin väg oantastad. Af detta kraftiga qvåde finnes blott fyra rader bevarade:

Dimma drager upp ur sjö,	rök af rånadt gods
dör så vinden uti vester,	rusar hit till hämnd.

Den vig, som fästes vid sången, märkes vidare deraf att nidqväden voro belagda med hårda straff — på Island fredlöshet. Den isländska lagboken Grågås innehåller utförliga stadganden om skaldskap, och strax i början heter det till och med: »Hvarken eger man att dikta om en annan last eller lof, dock må man ej vredgas öfver en half vers, om deri intet lasteligt förekommer».

Alla lagstadganden oaktadt sade mängen gång skalden sin konung skarpa sanningar och han fördrog det. Så qvad Sig-hvat Tordsson för Magnus Olofsson sina Fritalighetsvisor (bersöglisvisor), förevitande konungen, att han trots de löften han afgifvit, förde en allt för sträng regering och i synnerhet förföljde dem, som stått hans fader emot, och Magnus följde skaldens råd och blef sedan kallad Magnus den gode. Då denne konung delat sitt herradöme öfver Norge med sin farbroder Harald Hårdråde, hvilken själf till högsta mått uppbar skaldkonsten, kom Arnor Jarlaskald till Norge. Han var en af den tidens förnämste skalder och drog omkring från hof till hof, qvädande till konungars och jarlars lof. Båda konungarne uppehöll sig i Nidåros. Skalden for dit och lät tillkännagifva, att han diktat en dråpa om hvardera konungen. En dag höll han på att tjära sitt skepp, och bud kom från konungarne, att de åstundade höra hans dråpa. Han gick genast — tvättade icke ens tjäran af sig först — utan trädde in i hallen der konungarne sutto till bords. Dörrvaktaren ville visa bort honom, men han ropade: »Gif plats för konungarnes skald!» och trädde inför dem, helsande: »Hell eder herskare båda!» »För hvem skall qvådet först framföras?» sporde Harald. »För den yngste», svarade Arnor. »Hvarför det?» frågade åter Harald. »Ordspråket säger: ynglingen är otålig», genmålte Arnor. Men alle förstodo, tillägger sagan, att han ville visa Magnus den största äran. Derpå började han qvåda. Hans dråpa var sparsammare på mellanflickningar och konstiga omskrifningar, men kraftfull och välljudande. Han började förtälja om sina resor

och om Orknöjarlarne, och Harald, som var stött på skalden och måhända äfven fann hans sång för enkel, hviskade till Magnus: »Hvi viljen I sitta och lyssna på hans qvåde om sina resor och om jarlarne der vesterut på öarna?» »Bida frände!» svarade Magnus, — »det anar mig, att innan qvådet ändar, I skolen icke finna mig för litet rosad». Och han hade rätt. Arnor började nu prisa Magnus, men då han sade:

»Hvar kung långt för dig månd' vika,
din heder växe öfver allas!
växe, till dess himlen brister!»

afbröt Harald med orden: »Rosa denne konung, så mycket dig lyster, men lasta derfor icke andra konungar». Arnor fortfor dock, utan att akta på afbrottet, och Harald utbrast: »Helt kraftigt qvåder denne man, jag förstår icke, huru det är med honom». Men Arnor fortsatte sin dråpa, tills den var ändad och började strax derefter en annan om Harald. Denna kallades Blåfogla- eller korpdråpan, och var äfven det ett fullgodt qvåde. Då han slutat, sade Harald: »Väl förstår jag skilnaden mellan dessa qvåden. Mitt skall snart glömmas, men dråpan om konung Magnus mände qvådas, så länge någon bygger och bor i nordens land». Harald gaf skalden ett guldbeslaget spjut, men Magnus gaf honom en guldring. I det Arnor lemnade salen drog han ringen öfver spjutspetsen och sade: »Högt skola båda konungagåfvorna bäras».

Harald fick rätt: af dråpan öfver Magnus finnas ännu många sköna lemningar, men hvarje strof af korpdråpan är förgäten.

—th—

(Slut i nästa häfte).

3. Återblick

på det förflutna året.

(Nyårsaftonen 1875).

Snart ljuda öfver land och vatten
De tofslag, som i tysta natten
Förkunna högt din hädangång,
Du ödesdigra sjuttifemna.
Och dofva klockor då uppstämma
I korus din begrafningssång.

Och när du så ur tiden farit,
Man spörja skall hvad du har varit,
Hvad spår du efterlemnadt har?
Om blod för dina händer flutit,
Om du med hjeltedater skrutit,
Som ytterst blott en våldsbragd var?

Knappt har du lagrar, blodbestänkta,
Dock många ögon, tåredränkta,
Tillbaka skåda på ditt lopp.
Din vän var visst den bleka döden,
Än manad fram af vattuflöden
Och än af lågors vilda tropp.

Der hördes vågors dofva brusning,
Der åter eldens hemska susning,
Der knallen af en explosion.
Der möttes uti nattens timma
Två bantåg under snö och dimma —
Hvad jämmerskri! Hvad smärtans ton!

Se dessa stympade, som blöda,
Och denna fasans hop af döda,
Af kärleken ej känd igen!
Och dessa hem, som elden härjat,
Och dessa fält, som blodet färgat,
Och vrak, af böljor drifna hän!

Tänk sedan på hur månet hjerta
 Har blifvit hemsökt utaf smärta,
 Af lidande, bekymmer, qual!
 På alla hem, der döden gästas
 Och sorgdok öfver rosor fästas —
 Hvem kan väl räkna deras tal?

Ej blott den gamle, böjd mot grafven,
 Blef skördad utaf härjar'ns glafven,
 Den unga lika skonslöst slogs.
 Mång't lif uti sin vår föröddes,
 Kring rymden brutna liljor ströddes,
 Ur modersfammen barnet togs.

Hvem täljer hvarje skön förhoppning,
 Som, löftesrik uti sin knoppning,
 Förstördes af det flydda år?
 Och stöden, som nu äro fallna,
 Och hjertan, som re'n hunnit kallna,
 Och alla smärtuppfyllda sår?

När sedan återblicken faller
 På fången, som bak' dystert galler
 Förbannar sjelfådragen lott,
 På lifvet uti lastens nästen,
 På orgien, vilda dryckesfesten,
 På nöden, hand i hand med brott;

Då blir det långt, ditt syndregister,
 Med sina många fel och brister,
 Du gamla, hädangångna år!
 Och, fast' till skuggors land du rymmer,
 Med glömskans dok ditt anlet' skymmer,
 Ditt minne skuldbelastadt står.

Kanske du var en vredgad engel,
 Som bortbytt fridens liljestängel
 Mot fackla och mot hämnar'ns svärd?
 Kanske ett varningsbud från höjden
 Att hejda yran, dämpa fröjden
 Hos en förvillad, tanklös verld?

Men har då *du* så mycket brutit
 Mer än de skiften, som förflutit
 Och gått till hvila före dig?

Har du blott följts af blod och tårar?
 Och männ' ej rosor ock man spårar,
 Bland törnen, strödda på din stig?

Om vi med oväld se tillbaka
 Och dina häfder rätt ransaka,
 Du äfven goda gåfvor skänkt.
 En solig sommar, ljuf tillika,
 Med fält på gyllne skördar rika,
 Vår fred, vår ära oförkränkt;

Och dessa glada ungdomsfester,
 Då Svea helsade som gäster
 De ynglingar från brödraland;
 Den trogna vård, som frihet hägnat,
 Den hyllning, som man villigt egnat
 Vårt kungapar på fjerran strand;

De många verk, som vittne bära
 Om arbetets förtjenst och ära —
 En makt, som öfver våldets står —
 De friska blad, som höja glansen
 Utaf den rika lagerkransen,
 Som smyckar moder Sveas hår;

Och mången ädel handling, öfvad
 I tysthet blott, och dygd, som pröfvad,
 Med heder frestelsen bestått.
 Der jublar en, som seger vunnit;
 En annan gläds, som målet hunnit,
 Ej anad fröjd en tredje fått.

Så ha de vexlat, dina skiften,
 Och sörjer tröslöst en vid griften,
 En ann' vid vaggan hoppfullt ler.
 För länkar, hvilka blifvit brutna,
 Ha ömma band ju blifvit knutna —
 En evig vaxling städs' man ser.

Så har du gett, så har du tagit,
 Och ömsom läkt och ömsom slagit,
 Du gamla, snart förgångna år!
 Du godtgjort, äfven då du felat,
 Du sårat, men du också helat —
 Frid öfver dig, då hän du går.

Med sorg du kom till mången boning,
 Men ock i smärtan göms försoning,
 Om blott man aktar rätt derpå.
 Ty Den, som läskar trötta hinden,
 För klippta lammet mildrar vinden,
 Skall alltid med de sina stå.

Låt oss då prisa, ej blott klaga,
 När årets skiftesrika saga
 På minnets plån nu tecknas opp!
 Ja, tacka Gud för fröjd som smärta,
 Bevarande i pröfvadt hjerta
 Vår tro, vår kärlek och vårt hopp!

—ra.

4. Boköfversigt.

Då bokmarknaden i år som vanligt, eller kanske ändå mer än vanligt, nästan uteslutande bjuder på öfversättningar, är det naturligt att man främst fäster sig vid de få originalarbeten som förekomma, ej emedan dessa alltid äro *i sig sjelfva* märkligare än något annat, men derföre att man under fattigdomens tid mera vårdar sig om det, som under andra förhållanden blefve jmförelsevis obeaktadt. De bästa »nyheter», bokmarknaden haft att bjuda på inom den svenska litteraturen, äro dessutom inga nyheter: ett band *Noveller af H* äro gamla bekanta från Ny Ill. Tidning, der man med nöje läst dessa fina och målande skildringar, i hvilka en lätt och rask hand varit en trogen tolk åt ett par friska ögons iakttagelser af lifvet och naturen; *Ströftågen*, dem *C. Lundin* anställer »här och der i Sverige» hafva vi redan en gång varit med om, samt under denne godlynte och lifligt uppfattande vägvisares ledning lärt närmare känna flera af vårt lands bygder, och i synnerhet af Bergslagerne och Dalarne erhållit en något olika bild än den vanliga. *Diétrichsons Vandringstid* är oss icke heller alldeles främmande, men, i hvad fall som helst, dock en tid som man är glad att få

med förf. ånyo genomlefva; med *Studier af Hans Forsell* har man både nytta och nöje af att förnya den en gång i Svensk Litt.-Tidskrift gjorda bekantskapen, och i *Valda skrifter af Måns Månsson* får man uppfriska minnet af ett författarskap, som i äkta svensk humor ej egt många sina likar.

Magdalena Rudenschiöld af Sylvia (förut utgifven som följetong i Sv. Medborgaren) och *Den sista folkungadottern af Helmfrid* äro tvenne historiska skildringar, den förra af en redan känd författarinna, den senare af en nybörjarinna, hvars första arbete, *Klosterjungfrun* för några år sedan utkom, förordadt af G. H. Mellin. Denne författare, hvilken var en af de förste, som införde den historiska romanen i vår litteratur, har fått skaror af efterföljare och vi ega en mängd historiska romaner, hvilkas enda berättigande till denna titel består deri att de handlande personerna bära historiska namn, och att i de omskrifna händelserna några historiska tilldragelser inflickats. Med en lärobok i svenska historien i hand hafva deras författare och författarinnor trott sig kunna umbära den skapande inbillningsgåfva och det djupa och mångsidiga studium, hvilka ensamt kunna alstra något dugligt och blifvande på detta område. Knapt två af våra svenska författare hafva innehaft båda dessa vilkor för att lyckas i den historiska romanen, och vi hafva ytterst sällan hos någon författarinna funnit dem parade, hos Sylvia och Helmfrid lika litet som hos några andra. Hvad de båda, i synnerhet den förra, deremot ega är en liflig berättargåfva, ett ledigt skriftsätt, hvilken dock hos Sylvia stundom urartar till språklig vårdslöshet, såsom t. ex. ett ideligt omkastande af ordföljden, hvaraf en slags meter uppstår, som gör en högst egen verkan. Båda synas hafva läst sin svenska historia med flit och Sylvia lyckas bra vid omskrifvandet af Bergman von Schinkel i en osökt samtalston. Ehuru hos båda karaktärsteckningen är föga kraftig, liksom handlingen föga sammanhängande, finnes här och der en viss målande förmåga, och skildringen röjer kärlek till de ämnen författarinnorna behandlat.

Bland de många arbeten af historisk art inom olika områden som äro under utgifvande, vilja vi fästa uppmärksamheten på den nu afslutade *Uppfinningarnes bok*, som mycket värdefull, i synnerhet för hemmens manliga medlemmar. Försedd med ett synnerligen omsorgsfullt utarbetadt register är den i hög grad användbar som handbok inom den mångfald af ämnen den behandlar, på samma gång som den ger en väl skriven öfverblick af det menckliga odlingsarbetets gång inom industriens, handelns och likartade vidsträckta områden.

Nationalupplagan af Tegnér's samlade skrifter är en af bokverldens mest glädjande företeelser. Möjligheten att utgifva denna vackra och ytterst prisbilliga upplaga är ett lefvande vittnesbörd om den oförminskade kärlek, hvarmed vårt folk omfattar sin störste skalds diktning. För hög och låg, gammal och ung, lärd och olärd eger han ännu sin tjušnjingskraft, och en mängd smärre upplagor af hans skönaste dikter hafva till hvarje vrå af vårt land fört Tegnér's skaldskap, och för hvarje år gjordt det mera kändt och älskadt. Under dessa förhållanden kunna vi ej betvifla det förläggarne vinna sitt vackra syfte, att Tegnér's skrifter "skola spridas till alla klasser af vårt folk", och att detta, genom den nya "nationalupplagan", blir fullt i stånd att tillgodogöra sig en nationalrikedom, hvars värde och inflytande äro lika oberäkneliga som oskattbara.

Sedan länge taga *barn- och ungdomsböckerna* största platsen bland jullitteraturen, och vi kunna i år säkert anslå dem till tre fjerdedelar af alla nyutkomna böcker. Detta, redan i och för sig en ledsam företeelse, blir det än mera, då man bland ungdomsläsningen ej finner stort annat än öfversättningar. Engelska omvändelsehistorier, tysk känslsamhet och fransk qvickhet blifva i år som vanligt hufvudbeståndsdelarne i de svenska barnens andliga spis, i ej ringa mån bidragande att skapa det lillgamla, öfverkloka och sjelfreflekterande slägte, som mången orättvist nog anser fostradt endast genom skolornas misstag. Några af dessa öfversätt-

ningar äro emellertid en vinst och en prydnad för litteraturen, så som *Fjalars Elfvalek* efter *Villamaria*, *Turdus Merulas* öfversättning af *Tusen och en natt* och *Humbles* af *Robinson Crusoe*. Af den för tidskriftens äldre läsare redan kända, amerikanska författarinnan *Louisa Alcott* har ett nytt arbete: *En ädel qvinna* ökat antalet af hennes på svenska öfversatta böcker för unga flickor. Genom frisk och godmodig munterhet, genom ett enkelt och och högsinnadt sätt att "taga lifvet", genom frihet från känslöslig och sjuklighet höja sig hennes böcker öfver flertalet liknande arbeten, och göra sig väl förtjenta af den ynnest hvarmed de af ungdomen omfattas. *Topelius* har skänkt de finska barnen en ypperlig julgåfva i *Boken om vårt land*, en läsebok der han lemnat skildringar ur Finlands folklif, historia, gudasaga och geografi. Berättelserna omvexla med poemer, folkvisor och ordspråk, och bokens innehåll är i hvarje rad egnadt att väcka kunskap om och kärlek till fäderneslandet. Det är med stor glädje som vi se denna nya länk fogad till de många obrytbara, som oupplösligt ena Finlands folk med vårt, och vi hoppas att äfven vår svenska ungdom skall genom denna bok lära sig älska det gamla broderlandet, på samma gång vi ej kunna undertrycka vår saknad, att om *vårt land* ej ega något motsvarigt denna skatt, som den finske skalden skänkt sitt.

Inom den svenska pressen står främst och ypperst bland de få undantagen från den sorgliga osvenskhet, som vi der anmärkt, de *Svenska folksagor*, hvilka äro ett urval från *Hyllén-Cavallii* och *Stephens* äldre sagosamling och försedda med teckningar af *Egrom Lundgren*. Mången skall säkert med den gladaste rörelse återse dessa barndomsvänner i deras nya prydliga utstyrsel, samt i trolen och pojkarne, dem konstnären med mästerlig enkelhet och lekande skämtsamhet lifslevande framkallat, igenkänna likartade gestalter med dem ens barnsliga föreställning sökte frammana, medan aftenbrasans trolska sken lekte på bokens blad och gaf inbillningen hemlandskänsla i jättarnes och sjöräens värld.

Om denna värld, på hvilken tron ännu lefver i folkets hjerta, hafva utgifvarne uppfångat sagorna från folkets läppar, och återgifvit dem i deras rätta, enkla tonart. Deras uppsluppna munterhet med dess breda, godmodiga löje, deras hejdlösa inbillnings rikedom, deras djupa naturkänsla och ofta vemodsfulla poesi gör att denna folkdiktning, så länge det bland små och stora i slott eller stugor ännu finnes barnasjälar, aldrig skall upphöra att vara bland det "som evärdligt är ungt".

Asbjörnsens och Moes Nya norska folksagor äro i allt systrar med våra svenska, och i framställningens konst den kanske öfverlägsna. Men vi kunna ej underlåta att anmärka den beklagliga vanan att lemna barnen brödräländernas böcker i svensk öfversättning. Hvertill dansk-norska stycken i läseböckerna och läseöfningar i skolorna tjena, när den litteratur, som skulle befordra kärleken till dessa språk, lemnas ungdomen i öfversättning, kunna vi ej inse, och vilja härmed lifligt uppmana alla, som dervid förmå något, att stäffa detta ofog.* Vid sidan af folksagorna, dessa ursprungliga skapelser af en rik och barnslig inbillning, synes nästan hvarje annan sagodiktning matt. Ett undantag torde dock böra göras för en nyhet i den vägen af en författare, som vänt oss att erhålla något i sitt slag ypperligt hvad han än må frambringa. *Lille Wiggs äfventyr på julafton* af *Viktor Rydberg* är en saga med svenska tankar i ett äkta svenskt tungomål, med bjellerklang och snöluft alltigenom, samt med en barnslig och jullik stämning öfver det hela, utom på ett par ställen der den omedelbara friskheten ger rum för några sidotankar, som gå utom barnens begrepp och erfarenhet. Teckningarne af *Jenny Nyström* röja en nybörjare men en lofvande, och vi önska den unga konstnärinnan lycka till på den bana hon med mycken hänförelse och kraft lärer omfatta. *Nya Sagor* af *Richard Gustafs-*

* Om den lojhet hos de vuxna, hvilken möjliggör ett öting sådant som öfversättningar af dansk—norsk litteratur i allmänhet, är så mycket skrivet, att vi nu blott påpeka det enda botemedel, som för framtiden kan hindra ett dylikt förslösande af andligt arbete och stympande af litterära skönheter.

son, äfven försedda med teckningar af en ung svensk konstnär, uppfylla ganska väl sagans kraf på enkelhet i framställning, i förening med en liflig inbillning och en ren anda.

Sokrates, af *Dahlbäck* är en svensk och dertill en väl mejlad bild af den grekiske vishetsläraren, och kan framför allt anbefallas åt den vuxna ungdomen, som en haltfull läsning bland allt det myckna främmande eller värdelösa kramet. *Småstycken, andra samlingen*, säljas till förmån för föreningen för sinnesslöa barns vård och detta, tillika med ett rent och älskligt innehåll, skall säkert skaffa det lilla häftet villiga köpare.

Den *fyrtondetredje* delen af *Fryxells Berättelser ur Svenska Historien* är nu fullbordad och innehåller kortare lefnadsteckningar öfver Adolf Fredrik, Lovisa Ulrika och deras samtida, samt en innehållsrik skildring af Svedenborgs lif, lära och verksamhet; en skildring af högt intresse, både som kastande ett nytt ljus öfver Svedenborgs märkliga personlighet, och som vittnande om förf:s oförminskade kraft och värma för sin stora uppgift.

Om det är ett för litteraturens halt och tidens anda betydelsefullt tecken att nästan alla nya böcker först skrifvits för tidningar och tidskrifter, är det ett ej mindre betecknande drag att finna nutidens bolagsverksamhet införd ärven på litteraturens område. Till de redan under utgifvande befintliga arbeten der denna verksamhet med dess många både fel och förtjenster är rådande har nu kommit en *Svensk Historia*. Utarbetad af *sex* författare, herrar *Montelius, Hildebrand, Alin, Weibull, Tengberg* och *Hellstenius*, samt lofvad färdig inom *två* år, synes oss detta företag ganska eget, i synnerhet vid sidan af ett öfver femtioårigt allvarligt lifsarbete, som det vi nyss omnämnt. Att denna nya svenska historia emellertid kommer att fylla ett märkbart tomrum i vår bokverld är visst, liksom att man i de skriftställares namn, hvilka åtagit sig den sammans författande, har en god

borgen att samarbetets fördelar här skola blifva märkbarare än dess olägenheter.

Om en öfversigt af svenska bokverlden i allmänhet ej väcker många glädjande betraktelser, visar denna dock i ett afseende så stora framsteg att vi ej kunna underlåta att påpeka desamma. Vi mena de många bevisen på konstkärlekens vaknande och tillväxt. Vi finna dessa bevis i de många illustrerade praktverk, de arbeten i estetik och konsthistoria, de med stor fulländning utförda planschverk öfver in- och utländska konstnärers arbeten, som under de senare åren kunnat utgifvas, liksom i de många prisbilliga och väl illustrerade tidskrifter, hvilka väcka konstsinnet inom hem, der det annars förblefve sofvande. Men främst af allt finna vi detta bevis i den *Tidskrift för bildande konst och konstindustri*, hvars första årgång nu är afslutad och i en praktfull utstyrsel tillgänglig. Denna tidskrift, en af de betydelsefullaste bland fjolårets litterära företeelser, har nästan till fullo motsvarat de stora förväntningar dess framträdande väckte. Genom sina många och oftast utmärkta artistiska bilagor riktar tidskriften hemmen med en hel liten konstsamling, der man ständigt kan glädjas åt åsynen af gamla eller nyvunna vänner inom de bildande konsternas olika områden; genom sin text lemnar den en mångsidig och värdefull läsning i estetiska ämnen af högt intresse, och dess sträfvan att höja konstindustrien, denna konstens breda och säkra grundval, fullföljes med en följdriktighet och värme, som på både industri och konst måste hafva en lyftande inverkan. Den nu föreliggande årgången bekräftar således på det vackraste hoppet att nämnda tidskrift kraftigt skall medverka dertill, att konstsinne och konstnärlig id i vårt land, så inom hemmen som inom industriens och konstskapelsernas områden, skola uppblomstra till ett nytt och rikt lif.

Af på svenska utgifne tidningar för moder och arbeten är *Freja* fortfarande den bästa, och erbjuder jemte goda och pålitliga tillklipningsmönster, äfven vackra broderimönster, bland hvilka i sista årgången märkes ett förträffligt större mattmönster efter en af Holbeins taflor, hvilket är användbart äfven till väfning.

5. Ur vår dagbok.

»Frøbelska sällskapet» i London anordnade förlidet år lärokursér för barnavårderskor; hvarje ämne upptog 12 timmar och ämnena voro: undervisning om de sysselsättningar, lekar och sånger som begagnas i de tyska »barntädgårdarne; fysiologi och helsovård; konsten att berätta (hvilken kurs också innefattade någon naturkunnighet) samt en praktisk kurs för klipping och syning af barnkläder m. m.

Dersammastädes har en byrå för »Qvinliga biträden i hemmen» öppnats. Husmödrarne kunna der få anvisning på biträden af alla slag, till rengöring, sömnad, tapetserararbeten, matlagning o. s. v. under längre eller kortare tid, och i hemsysslor dugliga qvinnor sålunda erhålla det arbete de annars ofta fåfängt söka. Båda dessa inrättningar, i synnerhet den senare, vore väl värda efterföljd äfven hos oss, och skulle både för qvinliga arbetsgifvare och arbetssökare säkerligen blifva af stort gagn.

Under hösten 1875 har en Miss Miller på flera ställen i England hållit med stort intresse afhörda föredrag om helsoläran.

Tvenne damer hafva i London nyligen börjat sin verksamhet som notarier, och äro redan mycket anlitade.

I Amerika deltaga qvinnorna på det lifligaste i förberedelserna till den blifvande verldsutställningen. Ett stort antal qvinnokomitéer hafva inom de olika staterna blifvit bildade, och deras första uppgift har varit att skaffa bidrag till omkostna-

derna för utställningen, den andra, att vid denna utsällning anordna en särskild afdelning för qvinnarbeten af alla slag. Genom konserter, bazarer, föreläsningar o. s. v., har — efter *The Press* — en summa af nära 150,000 dollars intill Jan. 1876 blifvit från *The Womens Centennial Executive Committee* lemnad till styrelsen för utställningen; i spetsen för denna komité står en ättling af Benjamin Franklin, Mrs Elizabeth Gillespie, hvars personliga inflytande och stora handlingskraft mycket medverkat till detta resultat. 10,000 dollars inbringades ensamt genom den amerikanskt egendomliga tanken att anordna ett »teaparty», till minne af den ryktbara händelsen i Bostons hamn, den 16 Dec. 1773, då ostindiska kompaniets tékistor kastades i sjön. Hela téservisen var beställd för tillfället, och försedd med inskrifter och sinnebilder, hemtade från nämnda tilldragelse; de uppassande damerna voro klädda i 1700-talets drägt, och hela festen bar en så historiskt trogen prägel som möjligt. Den hänförelse, som af denna minnesfest framkallades, bidrog ej blott till anordnandet af dylika »té-partier» öfverallt i Förenta Staterna, utan medverkade äfven kraftigt till det omedelbara arbetet i och för verldsutställningen. En särskild summa af 30,000 dollars, samlad på den korta tiden af 4 månader, har användts till uppförande af en redan färdig, pryddlig byggnad för qvinliga arbeten, *Womens Pavilion*, 160 fot bred och lika lång, och utställningen der skall omfatta alla grenar af qvinligt arbete, från och med patenterade uppfinningar till sömnadsarbeten, samt så vidt möjligt, lemna en fullständig bild af kvinnans verksamhet på de mest olika områden.

Ur ett bref från Köpenhamn meddelas: »Den efter Stockholms läsesalong inrättade lässalongen i Köpenhamn tyckes gå förträffligt. Biblioteket innehåller för närvarande omkring 3000 band. Salongen är endast för damer, men en särskild »läsekrets» finnes, hvori äfven herrar deltaga, och som består i tid-

skrifter, tidningar och böcker, hvilka kringsändas, ty herrarne hafva ej tillträde till salongen.

Föredrag hållas allt emellanåt; bland andra har fröken Arnesen Kall (som *Benedikte* känd för *Tidskrift f. Hemmets läsare*) i fjol hållit föredrag om fru Gyllenbourg, och ämnar i år tala om sin resa på Island. Fröken Schram har hållit ett föredrag om vår drottning Kristina och hennes förhållande till emancipationen, deri gifvande en ypperlig karakteristik af den svenska drottningen.»

I Danmark har sedan några år tillbaka en lika god, som till utförandet enkel tanke, blifvit med de gynnsammaste följder tillämpad. Man har nämligen i goda, enkla allmogehem i olika landsorter beredt plats för fattiga, sjukliga folkskolebarn från Köpenhamn, mellan 8—12 års ålder, den tidpunkt då deras vård ej längre vållar särskildt besvär, och deras arbete ej ännu är för föräldrarne omistligt. Till dessa hem hafva barnen under sommarferiens 6 veckor blifvit skickade; staten har beviljat fri-biljetter på jernvägen och samma barn hafva år efter år, ofta utan betalning, vistats i samma hem, t. o. m. fått »sändningar» af matvaror med sig till sina hem i staden och dit återkommit andligt och kroppsligt stärkta, utvecklade och fulla af glädje öfver sin minnesrika sommar. Vi behöfva knapt påpeka, hvilket välsignelserikt inflytande, som sålunda tillbragta sommarferier skulle hafva äfven på Stockholms folkskolebarn, och vi anse det icke omöjligt, vare sig att i vårt land erhålla fribiljetter åt barnen eller hem, der de mot ingen eller en ringa afgift — af t. ex. 10 kronor för 6 veckor — kunde blifva emottagna. De som på något sätt skulle vilja medverka till detta i sanning goda ändamål, kunna vända sig till fröken Hulda Lundin, Malm-skilnadsgatan N:o 30.